

1926

શ્રી ગણેશાય નમઃ

Res NO 1

બહુક બોધ

“ કદિ તણવારની ધારે, ભલે ગરદન કપાવા દે,
“ તથાપિ ધીર ધારીને, ધર્મને ના છૂંટાવા દે. ”

(મહિમન્ત)

સંગ્રહ કર્તા: બહુકરામ નાથુરામ
(મંત્રી, શ્રી સત્સાધક સમાજ)

પ્રકાશક:

“ શ્રી સત્સાધક સમાજ ”

જોડનીસબર્ગ

સને ૧૯૨૬

પ્રત ૫૦૦

(કિંમત શીલીંગ)

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાક ૧૨૮૪૧ વર્ગિક

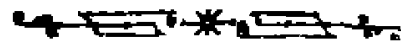
પુસ્તકનું નામ જુડીસીયલ

વિષય ૬ - : ૧૨,

ૐ

શ્રી ગણેશાય નમઃ

બહુક બોધ

“ કદિ તણવારની ધારે, બલે ગરદન કપાવા દે,
“ તથાપિ ધીર ધારીને, ધર્મને ના લૂંટાવા દે ”

(મણિકાન્ત)

સંગ્રહ કર્તા: બહુકરામ નાથુરામ
(મંત્રી, શ્રી સત્સાધક સમાજ)

પ્રકાશક:

“ શ્રી સત્સાધક સમાજ ”

જોડનીસબર્ગ

સને ૧૯૨૬

પ્રત ૫૦૦

કિંમત શીલીંગ

૧૨૮૪૧

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
અનુક્રમણિકા
ખંડ ૧ લો

વિષય	પૃષ્ઠ
પ્રસ્તાવના	૧
ઉત્પત્તિ—ઉપોદ્ધાત અને રિપોર્ટ	૪
૧. પરબ્રહ્મ પરમેશ્વર	૧
૨. શ્રી રામચંદ્ર કૃપાળુ	૨
૩. મેરે તો કામ ઈશ્વર સે	૩
૪. જ્યારે પડે આદત શિરે	૩
૫. ઉધો વો સાંવરી સૂરત	૪
૬. દિલાદે ભીખ દર્શન કી	૪
૭. ઈશ્વર કો જન બહે	૪
૮. જન ઇશ્ક મેં શીર ના દિયા	૫
૯. હરિ સે કોઈ નહિ બડા...	૫
૧૦. જન મુખસેં સીયારામ ન સમયા	૬
૧૧. જગ્યા તોફાં સમજ ન આઈ	૭
૧૨. બિગરી કોન સુધારે	૮
૧૩. તેરી શરણાં મેં આય કુ	૮
૧૪. મન બાધો ગઠરીયાં અપ . જશ કી	૯
૧૫. નરનારી ધિઃક નરનારી	૯
૧૬. વૈષ્ણવ જન તો તેને કહીએ	૧૦
૧૭. હમારો સત્ સાધક સમાજ	૧૧
૧૮. મન શાણા, તજ મોહમાયાના પહાણા	૧૨
૧૯. પ્રભુ છે એવો ને એવડો...	૧૩
૨૦. સુજ્ઞા શ્રી પ્રભુજીએ	૧૩
૨૧. હુપ્પ તને હરામી	૧૪
૨૨. એવો કળીયુગ તો આવ્યો છે	૧૫

૨૩	જોયો જમાનો આ કળીનો .	...	...	૧૬
૨૪	સમય નો હોય સારો તો	...	...	”
૨૫	કર્મન કી ગતી ન્યારી	..	...	૧૭
૨૬	હુ કર આ મેં ક્યું એ ..	...	...	”
૨૭	અમૃતકળ દેવ ચખાડો .	...	..	”
૨૮	અભિમાન ધરે શા માટે	...	...	૧૮
૨૯	મન વિસર માં વનમાળી	..	...	”
૩૦	કઠોડે કેમ ચઢો અંધ થઈને આમ	..	...	૧૯
૩૧	નહિ છોડે કલ કસાર્થ ..	...	..	”
૩૨	રે મનમાં આવે તો માનો	.	.	૨૦
૩૩	મન મેલ હવે મગરૂરી ...	.	..	”
૩૪	ગુમાનીના ઘેલા રે ..	..	...	૨૧
૩૫	હરિનો મારગ છે શૂરાનો .		...	૨૨
૩૬	હરિ મહીમા મોટા જન જાણે	...	...	૨૩
૩૭	દીન કે દયાલ છાડી ...	...	...	”
૩૮	કર હરિ સ્મરણ સાચું રે	.	...	૨૪
૩૯	જા સદ્ગુણે શરણે રે	.	...	”
૪૦	સંત સમાગમ જે જન કરશે	...	...	૨૫
૪૧	જે પરમારથ પ્રીછે રે .	...	.	”
૪૨	થવાનું ના થવાનું કહે ..		..	૨૬
૪૩	આવળે આવળે જમુના ઘાટ			”
૪૪	મીઠી ને મધુરી રે	...	.	૨૭
૪૫	હંસારે રાજ એ પીંજરા નહિ તેરા		.	૨૮
૪૬	ભૂલે ભલભલા ભૂલે રે .		.	”
૪૭	પાપ તારું પ્રકાશ જડેજા...		...	૨૯
૪૮	કંઈ કંઈ કરતુંક કીધાં ..		...	”
૪૯	ઊઠ પ્રભાત સમર લે તું .	.	..	૩૦
૫૦	શંકર મહાદેવ દેવ ...	..		”

૫૧	ત્વમેવ માતા ચ પિતા ત્વમેવ	...	...	૩૧
૫૨	ભોજન કીજે ભાવતાં	...	...	,,
૫૩	તમે જમો તો જમાડું રે	...	...	૩૨
૫૪	રસીયો ભોખી છે ભાવનો...	...	...	૩૩
૫૫	જય ગુરુદેવ દયાનિધિ	..	...	૩૪
૫૬	જય જાદવ રાયા	...	...	૩૫

ખંડ ૨ જો

૧	યજ્ઞભૂમિ યાદ કર લે	...	...	૩૭
૨	ખરા જે હિંદના સંતાન...	...	...	૩૮
૩	દિવ્ય દેશ અમ ઉજાવળ કરવા	..	...	,,
૪	દેશ હિંદને દેખી દુભાતો...	...	...	૩૯
૫	વંદે માતરમ્	...	...	૪૦
૬	આ ગયા હે કર્મયુગ	...	...	૪૧
૭	અથ માતૃભૂમિ તેરે	...	...	૪૨
૮	સર ફરોશી કી તમન્ના	...	...	૪૩
૯	રણનો મારગ છે શૂરાનો...	...	...	૪૪
૧૦	દુઃખિયાનો વિસામો રે	...	..	૪૫
૧૧	એ કાણ છે જે જાઓ	...	...	૪૬
૧૨	ધીરો ધીરો ચાલે રે	...	..	૪૭
૧૩	ધન્ય ભૂમિ ગુજરાત માતૃગુજ	...	...	૪૮
૧૪	અમુલ્ય ધર્મ પૂર્વજના	...	...	,,
૧૫	દિવાલો દુર્ગની ફાટે	...	...	૫૦
૧૬	વહતી જહાપે અંગા	..	...	૫૧
૧૭	જય જય માતૃભૂમિ	...	...	૫૨
૧૮	માજી હવે ઉજળી યારો રાત	.	...	૫૩
૧૯	એક દિન એવો આવશે	...	...	૫૪
૨૦	કૃષ્ણ ગાંધી સંવાદ	...	...	૫૫

પ્રસ્તાવના

આજ કાલ હિંદુ પ્રજા વિદેશમાં વસવા લાગી છે. પોતપોતાના પ્રારંભ પ્રમાણે યત્નિયત રૂળ પ્રાપ્ત કરી વિદેશ સ્વદેશ જાય છે. છતાં આ આફ્રિકા દેશમાં આવેલા હિંદુ-ભાઈઓ ઘણાં વર્ષો થયા આવજન કરે છે તેમાં આપણા હિંદુભાઈઓમાં ઘણાક ભાઈઓ તો તદ્દન જાળવયમાં જ અત્રે આવી વસેલ છે, એટલે પોતાના ધર્મની કોઈપણ જાગૃતથી અજાણ જ છે. ખેદ સાથે જણાવવું પડે છે કે માળાપોએ પૂરતી વિદ્યા પણ આપેલ નથી તો ધર્મશિક્ષણની તો વાત જ શી કરવી ? જે ધર્મ સૂર્યના પ્રકાશ જેવો તેજસ્વી છે, જે ધર્મે આજે આખી દુનિયાને દિવાની બનાવી છે, જે હિંદુ-ધર્મમાં ‘સ્વામી વિવેકાનંદ’ જેવાએ પાતાળમાં કે જે અમેરિકા છે તેમાં પણ આપણા હિંદુધર્મની સિંહ ગર્જના એવી તો ગળતી છે કે તેનો અવાજ હજી અમેરિકન લોકો-માંથી ખસ્યો નથી. તે અવાજનો ભણકાર તો ચાલુ જ હતો—વળી બીજા સ્વામી ‘રામતીર્થ’ તે ભણકારમાં હિંદુધર્મના અવાજમાં વધારો કરી આખી દુનિયાને જાગૃત કરી કે — ‘વેદ’ એ અલૌકિક વિદ્યા છે. પ્રભુની પ્રેમ કૃપા હોય તેને જ એ વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય છે. તે વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવા માટે હિંદમાં જ જન્મ લેવો પડશે.” આવી જાગૃતના

અસંખ્ય લેખો વાચવા હોય તો સ્વામી વિવેકાનંદ અને સ્વામી રામતીર્થના પુસ્તકો પૂર્ણ પ્રેમથી વાંચી મનન કરવાં જ જોઈએ.

દુનિયાને દિવાની બનાવનાર હિંદુધર્મ ! તને ધન્ય છે. તેના ગજવનાર શ્વર પુત્રોને ધન્ય છે. અને ધન્ય છે કે તેઓના ઉપદેશો અહણુ કરી આજે હિંદુધર્મમાં જ રચીપચી રહેલ છે. ધન્ય છે આ કળિયુગના હિંદુધર્મને સતેજ કરવા માટે પોતાની જાંઘગી અર્પણુ કરી એવા મહાત્મા મોહનદાસને ! કે જે હું તદ્દન બાળવયમાં રામાયણની કથા મારા ગામમાં આવતા મહાત્માના મુખથી સાંભળતો. તે જ વચનો આજે આ સર્વત્યાગી મહાત્માના મુખમાંથી નીકળતા અમૃતપાનના ઝરા જેવા 'નવજીવન'માં પાન કરતો જાઉં છું. વારી જાઉં મહાત્માઓને કે જે પારકા પ્રાણીઓ માટે જ પોતાની દેહ અર્પે છે. અસ્તુ.

જોડનીસત્તર્ગમાં આપણા હિંદુધર્મ માટે કોઈ મંદિર યા સંસ્થા છે જ નહિ. મારી મુસાફરી દરમિયાન પણ કોઈ થયું નથી. છેવટે પરમ પ્રભુની કૃપા વડે, તેની જ વાણીમાં કહ્યું તો “મારો ભક્ત, મારી કથા બીજાને કહી સંતોષ પામે છે”, તે આધારે મેં તે પ્રભુ ઉપર આધાર રાખી, કેટલાક મારા પગ્મ મિત્રોની પૂર્ણ સલાહ અને વિચારોની મદદ લઈ આ “શ્રી સત્સાધક સમાજ” સ્થાપવા માટે તા. ૬ જુલાઈ ૧૯૨૪ની જાહેર ખબર વહેંચી. દિનાનાથની દયા વડે આજે મારા કામમાં સફળતા મળી. સમાજનું કાર્ય વ્યવસ્થાપકો પૂર્ણ પ્રેમથી ખંત તેમજ ઉત્સાહી થઈ ચલાવી રહેલ છે.

જેથી માફ મન તો શ્રી કૃષ્ણની નાનકડી ગીતા ઉપર વારી જાય છે. કારણ કે તેમા શ્રીકૃષ્ણનું વચન છે કે:

‘શુભ કર્મ કરવાવાળાની અધોગતિ નથી પણ ઉન્નતિ જ છે.’

વળી, સમાજના ઉત્સવ તેમજ શ્રીકૃષ્ણજયંતિ તથા મહાત્માની જયંતિ તથા દીવાળી વિગેરે ઉત્સવોમા પ્રભુભજન તેમજ દેશગીતો તથા આરતી વેળા હરિજનોને ઘણી વખત મુઝાવું પડે છે. કારણકે જીવ્હાએ નથી. કેટલાક સજ્જનો તરફથી મને તે ભજનની ધૂનો તેમજ આરતી, થાળ વિગેરે હરતાક્ષરમા લખી આપવા માટે માગણીઓ થઈ છે. તો અધાઓને સરળ થઈ પડે અને “શ્રી સતસાધક સમાજ” ના ધારાઓ તેમજ ઉદ્દેશ વિગેરે કોઈ હરિજનને વાંચવા હોય અને સભામા મેમ્બર થવા આકાંક્ષા હોય તો પણ પેલી આળસને લીધે સમાજમા આવી શકાતું નથી. સજ્જનોના મનમા એમ આવે કે કેવા ધારા હશે ? એવી કેટલી વિપત્તિઓના પ્રસંગે આ લઘુ પુસ્તક — કેટલાંક ભજનો તેમજ દેશગીતોનો સંગ્રહ કરી તથા મેં જે કાંઈ અદ્વયમતિએ બનાવેલા પણ સાથે લખી પ્રગટ કરવા માટે “શ્રી સતસાધક સમાજ” ને વિનંતિ કરી જે સમાજે ઘણી ખુશીની સાથે સ્વીકારી મને આભારી કીધો છે તો પ્રભુ પાસે ચાચું છું કે, હે પ્રભુ ! “શ્રી સતસાધક સમાજ” ચાવચ્યંદ્ર દિવાકરૌ રહેા. કોઈપણ કાળે પણ નષ્ટ ન થાવ. એવી ખરા અંતઃકરણની આશ્ના સાથે શ્રી કૃષ્ણની પ્રાર્થના સહીત વિરમતો

બહુક

તા. ૫-૭-૨૫ અષાઢ સુદી

પુનેમ, ૧૯૮૧.

ઉપોદ્ધાત્

બાપશ્રી બટુકરામનું આ નાનકડું સંગ્રહલેખું “ બટુક ગોધ ” ના ઉપર કંઈક ઉપોદ્ધાત્ રૂપે લખી મારે પણ આ પુસ્તકની અંદર કંઈક જણાવવું એમ સંગ્રહકર્તા તરફથી મને સૂચના થઈ.

ઘણા ઘણા વિચાર કર્યા પછીથી મારે શુ લખવું. મારે પોતાનો કંઈ ક્ષેપકનો વ્યવસાય નથી કે જેથી અહીં વસતા સહૃદય ગૃહસ્થોને પણ કંઈક ઉપયોગી થઈ શકે તેમ છતાં કોઈ દિવસ પણ મારે આવું લખવાનો પ્રસંગ આવ્યો જ નથી જેથી નમ્ર ભાવે કહો કે સેવક ભાવે જ જે કંઈ લખું છું તે છે.

પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યા પ્રમાણે પરદેશમાં વસતા હિંદુ બાપઓ પોતાના ધર્મની જાળતમાં બહુ કઠણ નથી. એટલે પૈસા કમાવાને વારતે જેટલી મહેનત, જેટલો ઉત્સાહ, જેટલો શ્રમ કરે છે તેના પ્રમાણમાં પોતાના ધર્મનું રહસ્ય જાણી તેને આચારમાં મુકવાને, અમલ કરવાને, તે પ્રમાણે વર્તવાને બહુ જ થોડો થાય છે. પરદેશમાં વસતા હિંદુબાપઓનાં કમભાગ્ય છે કે તેમને હંમેશાના સહવાસમાં કોઈ નિરપૃહી મહાત્મા, પંડિતો, વિદ્વાનો નથી. જો નિરપૃહી મહાત્માઓના સમાગમમાં હંમેશા વિચરવાનું હોય તો ઘણો લાભ ધર્મજ્ઞતાસુ બાપઓને થાય.

છતાં પણ પોતાનાથી બનતે પ્રયત્ને જે કંઈ પ્રાપ્ત થાય તે મેળવવાના સાધનોમાંના જે જે વિચારો તેમાંનું જ આ એક “ બટુક બોધ ” છે.

“ બટુક બોધ ” ની અંદર પહેલાં હિંદુસ્તાની બજનો ગોઠવ્યા છે. પછી ગુજરાતી બજનો, આરતી, થાળ વિગેરે છે કે જ્યાં પહેલો ખંડ પૂર્ણ થાય છે.

બીજા ખંડમાં સ્વદેશહિતના ગીતો છે જેમાંના ઘણાક ગીતો મહાન દેશભક્તોના બનાવેલા છે.

છેલ્લે શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા અને મહાત્મા ગાંધીજીનો સંવાદ છે. જે સંવાદ મહાત્માજીની જયંતી “ ધી ટ્રાન્સવાલ યુનાઇટેડ પાર્ટીદાર સોસાયટી ”એ ઉજવેલી તે વખતે ભાઈશ્રી બટુકરામે બનાવી અને મુક્યો હતો.

છેવટમાં વાચક બંધુઓને જોહનીસબગીમાં હિંદુ ધર્મનું પ્રતિપાદન કરતી “ શ્રી સત્ સાધક સમાજ ”નું બધારણ, કાયદા કાનુન, ધારા, અને રિપોર્ટ વાંચી તેનો ઉપયોગ કરવા ભલામણ છે.

જોહનીસબગી ।
શ્રાવણ સુદી ૭ ।

પ્રભુભાઈ જીવણજી
(મંત્રી શ્રી સત્સાધક સમાજ)

“શ્રી સત્સાધક સમાજ” જોહનીસબર્ગ

બંધારણ અને ધારાઓ

સ્થાપના તા ૬ ફી જુલાઈ ૧૯૨૪

“ ધાર્મિક મંડળનું નામ ”

૧. શ્રી સત્સાધક સમાજ રાખવામા આવે છે.
૨. સમાજનું મુખ્ય સ્થળ અને કચેરી જોહનીસબર્ગમા રહેશે.

ધ્યેય

૩. સમાજનું ધ્યેય વેદિક ઉપદેશાનુસાર તત્ત્વજ્ઞાન, આધ્યાત્મિક જ્ઞાન (મન, બુદ્ધિ અને શરીર) અને આત્મજ્ઞાનનું આધ્યયન કરવું અને પ્રચાર કરવો.

સભાસદ

૪. આ સમાજમા સોળ વર્ષ અને ઉપરની ઉમરના દ્વાસવાલમા વસતા કોઇ પણ હિંદુ ગૃહસ્થ, સમાજે નક્કી કરાવેલું લવાજમ ભરીને સમાજના સભાસદ થઇ શકશે.

૫. સમાજના સભાસદોનું એક પત્રક રાખવામા આવશે. જેમા સમાજે નક્કી કરેલા વખત અને ધોરણ પ્રમાણે કોઇ પણ સભાસદ પોતાનું લવાજમ આપવામાં પાછા

પડશે તો તેને સમાજ સભાસદ તરીકે કમી કરશે.

જ. સમાજના કોઇ પણ સભાસદ સમાજની લાગલાગટ ચાલુ ત્રણ સભાઓમાં ગેરહાજર રહેશે તો તેને સમાજના સભાસદ તરીકે કમી કરવામાં આવશે સિવાય ગેરહાજર રહેવાનું લેખિત કારણ સમાજને મળ્યું હશે.

ક. સમાજની કોઇ પણ સભામાં ચાલતી ચર્ચામાં પ્રકત સમાજના સભાસદોને જ પુરતો ભાગ લેવાનો હક્ક રહેશે. સભાસદ સિવાયની કોઇ પણ વ્યક્તિને ચર્ચામાં ભાગ લેવાનો કે સવાલ પૂછવાનો હક્ક રહેશે નહિ, સિવાય પ્રમુખને તેવી રજાની જરૂરીયાત જણાય તો પ્રમુખની રજાથી ચર્ચામાં ભાગ લઇ શકશે.

ઢ. આ સમાજના દરેક સભાસદે પવિત્ર શ્રી ગીતાજીનો ઉત્તમ ગ્રંથ પોતા પાસે રાખવો અને તેનું નિયમિત અધ્યયન કરવું

વ્યવસ્થા

૫ આ સમાજનો કારભાર ચલાવવા એક અમલદાર મંડળ ચુટવામાં આવશે જેમાં એક પ્રમુખ, ત્રણ ઉપ-પ્રમુખ, બે જોડીયા મંત્રી, એક ખજાનચી અને એક હિસાબી અમલદાર

અ કલમ પાંચમાં જણાવેલા અમલદારોની ચુંટણી આ સમાજે બોલાવેલી જાહેર સભામાં થશે, અને તેઓના હોદ્દાની મુદત એક વર્ષની રહેશે. (હોદ્દેદારોની ચુંટણી દર એક વર્ષે થશે.) અમલદારો પૈકી કોઇ પણ જગ્યા કોઇ પણ કારણસર ખાલી પડે તો તે

જાગ્યાની પુરવણી જાહેર સભાની ચુંટણીથી થશે.
અમલદારોની ચુંટણી ફક્ત સભાસદોમાંથી જ થઈ શકશે.

૬. આ સમાજની વખતોવખત બરાતી સભાઓમાં થએલી ચર્ચા અને કામકાજની સત્તાવાર નોંધ રાખવા માટે મંત્રી એક નોંધ પોથી (મીનિટ) રાખશે જેમાં સભામાં થએલા કામકાજનો હેવાલ દાખલ કરવામાં આવશે જે આવતી બીજી સભામાં મંત્રી સભાની સંમતિ માટે રજુ કરશે અને તે પાસ થયાથી પ્રમુખ તે ઉપર સહી કરશે એટલે તે સમાજના કામકાજના છેવટના સત્તાવાર પુરાવા તરીકે ગણાશે.

નાણાંવ્યવસ્થા

૭. સમાજની આખાદી અને ધ્યેયની સિદ્ધિ અર્થે વખતોવખત જાહેર સભાના ઠરાવથી નાણા ઉભા કરવામાં આવશે અને આ રીતે ચા બીજી કોઈ પણ રીતથી ઉભા થએલાં સમાજના નાણાંની રકમ જોડનીસખર્ગની કોઈ પણ બેન્કની અંદર (શ્રી સત્સાધક સમાજ) ખાતું ખોલી રાખવામાં આવશે.

૮. કલમ સાતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સમાજના નાણાંનું બેન્કમાં નાખેલું ખાતું ચલાવવા માટે ઓછામાં ઓછી એક પ્રમુખ એક મંત્રી, એક ખજાનચી સહી કરશે આજ નિયમ સમાજના કોઈ પણ જાતના જોખમકારક દસ્તાવેજ અને અગત્યના કાગળીયાને લાગુ પડશે.

૯ સમાજના આવકજનવકતા હિસાબના ચોપડા ગુજરાતી યા અંગ્રેજી ભાષા પૈકી સમાજ નક્કી કરે તે ભાષામાં હિસાબી પદ્ધતિનુસાર ખજાનચી તે ભાષામાં રાખશે.

મ. કલમ આઠમાં જણાવેલા સમાજના હિસાબના ખજાનચીએ તૈયાર કરેલા ચોપડામાં હિસાબી અમલદારે તપાસ કર્યા બાદ પ્રમુખ, ખજાનચી અને હિસાબી અમલદાર મંજુરી માટે જાહેર સભામાં મુકશે. આ રીતે મળેલી મંજુરીવાળા હિસાબની નોંધ મંત્રી નોંધ-બુકમાં લેશે જે છેવટના પુરાવા તરીકે ગણાશે.

બ. સમાજના આવકજવકતા હિસાબની રજુઆત દર છ માસે સમાજની જાહેર સભામાં સમાજની સંમતિ માટે રજુ કરવામાં આવશે

સમાજના કાર્ય માટે પ્રમુખ, મંત્રી અને ખજાનચી ત્રણે મળી વધારેમાં વધારે એકી વખતે પાચ પૌડ ખર્ચી શકશે અને પાચ પૌડ સૂધીની રકમ ખજાનચી પોતાના હાથ ઉપર રાખી શકશે.

બ. સમાજના કોઈ પણ કાર્ય માટે કોઈ પણ વખતે પાચ પૌડથી વધારે ખર્ચની જરૂરીયાત માટે તેવા ખર્ચાંથી જાહેર સભાની સંમતિની જરૂરીયાત રહેશે.

૧૦. સમાજ પોતાના નિભાવ અને ધ્યેયની સિદ્ધિ અર્થે જાહેર સભાના ઠરાવથી કોઈ પણ જાતની મીલકત ખરીદી શકશે.

૧૧ સમાજના અમલદારો પૈકી કોઈ પણ અમલદાર સમાજના ધ્યેયથી વિરુદ્ધ વર્તન ચલાવી કોઈ પણ કાર્ય કર્યાનું સમાજને માલુમ પડશે તો તે અમલદારને તેની જગ્યાએથી સમાજ ખસેડી શકશે પણ આ રીતે સમાજે પગલા લેતાં પહેલાં સ્વતંત્રપણે ન્યાયી રીતથી તે અમલદાર તરફ વર્તવું.

૧૨. સમાજ પોતાના ધ્યેય પ્રમાણે કામની પ્રગતિ, નિયમિતપણું અને દરેક જાતની કાર્યસિદ્ધિ માટે વખતોવખત ધારાઓ, નિયમો અને પેટાકલમો ઘડી શકશે.

૧૩. સમાજ પોતાના ધ્યેય અનુસાર વખતોવખત વિદ્વાન પુરૂષને નક્કી કરેલા વિષય ઉપર વ્યાખ્યાન આપવાને આમત્રણ કરી શકશે.

૧૪. કોઈ પણ અસાધારણ પ્રસંગે આ બંધારણની ચોથી કલમ પ્રમાણેના સભાસદો કે જેઓ નોંધપોથીમા દાખલ થએલા હોય તે સંખ્યા પૈકીના બેત્રત્યાશની (૩) સહી સાથેનું વિનંતિપત્ર સભા બોલાવવાના કારણ સહિત મંત્રીને મળવાથી મંત્રી વિનંતિપત્ર મળ્યાની તારીખથી પંદર દિવસ સુધીમાં જાહેર સભા બોલાવશે.

૧૫. ઉપલી ચૈદ કલમો પૈકી નંબર ૧-૨-૩ અને ૪ અને ચારની પેટા કલમો જ બ ક ઢ આ ચાર કલમોમાં કોઈ પણ જાતનો સુધારો યા વધારો અગર તો તદ્દન રદ બાતલ કરી શકશે નહિ, પણ તે સિવાયની કોઈ પણ મુખ્ય યા પેટા કલમોમાં કોઈપણ જાતના જરૂરીયાત સુધારો વધારો જાહેર સભાના દરાવથી થઈ શકશે.

“ નિયમો ”

(કલમ ૧૨ પ્રમાણેના)

૧ સમાજની સભાઓ દર રવિવારે સહવારના ૧૧ થી ૧ સુધી ચાલશે.

૨. સમાજમાં કોઈ પણ સભાસદથી વ્યવહારિક ખટપટ અને કોઈ પણ ધર્મની નિંદા થઈ શકશે નહિ.

૩. દરેક સભાસદે નિયમિત રાત્રે સુતી વખતે અને પ્રાતઃ કાળમાં ઉઠ્યા પછીથી દરરોજ બની શકે તેટલો વખત ઓઢામાં ઓછી દશ મિનિટ સુધી પ્રભુસ્મરણ કરવું.

૪. સમાજના સભાસદની શી તરીકે હાલ દર માસની રૂ. ૧) રાખવામાં આવે છે અને તે દર માસના પહેલા રવિવારની સભામાં ખજાનચીને અર્પણ કરવી.

૫. સભાસદે પરનિંદા, અહંકાર, ક્રોધ વિગેરે આત્મ-શુદ્ધિ માટે હંમેશા તજવાને પ્રયત્ન કરવો.

૬ દરેક સભા વખતે પ્રથમ ઇશ્વર સ્તુતિ કરવી.

“શ્રી સત સાધક સમાજ”ના વાર્ષિકોત્સવ વખતે મંત્રીએ વાંચેલો રિપોર્ટ

શ્રી હરિ ઐ તત્સત

જોડનીસબર્ગ, તા. ૫-૭-૨૫

શ્રી પ્રમુખ, સભ્યો અને પધારેલા સજ્જનો,

જગતમા હિંદુધર્મનો યશ, સૂર્યના પ્રકાશ માફક પ્રસરી રહેલ છે; તેની ફિલસુફીએ, તેના આદર્શ સુધારાએ, હજારો વિદેશીઓને મુખે પ્રશંસાના ગાન કરાવ્યા છે, અને હિંદુ ધર્મની ઉત્તમતા પૂરવાર કરી આપી છે. હિંદુ પર અનેક આક્રમણો થયા, પરધર્મીઓ આવ્યા, ગયા અને છે. છતાંયે હજુ હિંદુધર્મે તેની જાહોજલાલી ટકાવી રાખી છે, એ જ બતાવી આપે છે કે, તેના સિદ્ધાંતો અચળ, અમર અને કાળના ચક્રથી છેદી ન શકાય એવા છે. પણ સમય પલટાતા વિદેશમા વસતા હિંદુઓમા ધર્મની સ્થિતિ જોવામાં આવે છે; તેઓ ધર્મથી વિમુખ બનતા જતા જણાય જાય છે. આદેશના હિંદુઓની પણ આવી સ્થિતિ જોવામા આવી અને તે સ્થિતિ દૂર કરવા માટે થયેલા પ્રયાસોના ફળરૂપ આજનું આ અમારું “શ્રી સત સાધક સમાજ” નામનું હિંદુધર્મ મંડળ છે.

આજે એટલે તા. ૫-૭-૨૫ના રોજે “ શ્રી સત્ સાધક સમાજ ”નું પહેલું વર્ષ પૂરું થયે તે બીજા વર્ષમા પ્રવેશ કરે છે.

ગૃહસ્થો ! એક વર્ષ દરમિયાનમા શું શું કાર્યો કર્યાં છે તે પેઠીનો હેવાલ આપ સમક્ષ મુકવાની હમે રજા લઇએ છીએ

સમાજની સ્થાપના:—તારીખ ૬ઠી જુલાઇ ૧૯૨૪ વાર રવિ. સવત ૧૯૮૦ ના અશ્વાઠ સુદ ૪ ના રોજે શ્રી ૦ નારણભાઈ રામજીના અધ્યક્ષપણા નીચે સ્થાપવામા આવી હતી.

સમાજનું દ્યેય:—વેદિક ઉપદેશાનુસાર તત્ત્વજ્ઞાન, આધ્યાત્મિક જ્ઞાન, (મન, બુદ્ધિ અને શરીર) અને આત્મજ્ઞાનનું અધ્યયન કરવું અને પ્રચાર કરવો.

એ નિયમાનુસાર આખા વર્ષ દરમિયાન દરેક રવિવારે સવારના ૧૧ થી ૧ વાગ્યા સુધી સમાજનું મંડળ શ્રી પાટીદાર હોલમાં ભરાતું હતું અને તેમાં “ શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા ’, નું વાચન તેમજ ધાર્મિક છુટા છુટા વિષયો ચર્ચવામા આવ્યા હતા, જે નીચે પ્રમાણે છે.

વિષયો

૧ “ મનુષ્ય અને પશુ ”	૬ “ ઉપાસના ”
૨ “ સત્ સમાગમનું ફળ ”	૭ “ જ્ઞાન ”
૩ “ મનુષ્ય અને તેનું કર્તવ્ય ”	૮ “ પાપ કર્મેન્દ્રિય ”
૪ “ ધર્મ એટલે શું ? ”	૯ “ પાપ જ્ઞાનેન્દ્રિય ”
૫ “ અહ્યયર્થાશ્રમ ”	૧૦ “ ચાર અંતઃકરણ ”

૧૧ “ ગૃહસ્થાશ્રમ ”	૧૬ “ ત્રિવિધ તાપ ”
૧૨ “ વાનપ્રસ્થાશ્રમ ”	૧૭ “ ત્રિગુણ ”
૧૩ “ સંન્યસ્થાશ્રમ ”	૧૮ “ નવધા ભક્તિ ”
૧૪ “ ગુરુમહિમા ”	૧૯ “ દશ અવતાર ”
૧૫ “ નિષ્કામ ક્રમ ”	૨૦ “ છ શત્રુઓ ” (ચાલુ છે.)

ગૃહસ્થો ! ધર્મ એ દરેક મનુષ્યનું જીવન છે, અવનતિ-
માંથી ઉત્તરિમા જવાનું દાર છે, તિમિરનો માર્ગ છોડી પ્રકાશને
માર્ગ દોરનાર પ્રકાશ છે; એ આત્માને યોગખવાનું સાધન છે;
એ જ્ઞાન છે; એ સર્વ છે. ધર્મ વિનાના માનવીનું જીવન પશુ
સમાન છે. એ સ્વધર્મનો દહાવો લેવા, તેની મઝા લૂંટવા -
લૂંટાવવા, તેનું મુધામૃત પીવા - પીવરાવવા, તેના અખુટ જ્ઞાનના
ઝરાને સંપાદન કરવા - કરાવવા આ મંડળ પ્રયાસ કરી રહ્યું છે.

દરેક મનુષ્યની ફરજ છે કે તેણે તેની અંતે તેના
સરજનહારની વચ્ચેની બાબત પણ જાણવી જ જોઈએ. તે
અનુસાર એ દિશામાં આ નાનકડું કહો કે હજી ઉછરતું
“ સમાજ ” પ્રયત્ન આદરી રહ્યું છે. આ સમાજનો ઉદ્દેશ
અન્ય ધર્મો ઉપર ટીકા કરવાનો નથી અને તેવી ટીકા
સભાઓમાં થતી જ નથી. તે તો માત્ર હિંદુઓને પોતાના
સિદ્ધાંતો સમજાવવા પ્રયાસ આદરી રહેલ છે.

ગૃહસ્થો ! આ “ સમાજ ”ની અંદર હિંદુધર્મની બહોળી
વ્યાખ્યા કરાયેલી છે અને સમાજ તે જ ઉદ્દેશને અનુસરીને
ચાલે છે. સંકુચિત વિચાર યાને આ મારો વાડો છે, અને
આ તમારો પંથ છે એવું અમે સમાજમાં કંઈ રાખ્યું જ
નથી. ગમે તે જ્ઞાતિના ગમે તે પંથને માનવાવાળા દરેક

હિંદુ બંધુઓને આ સમાજનો લાભ લેવાને પુરતી છુટ છે. બલકે સમાજ તો અંતઃકરણપૂર્વક ઇચ્છે છે કે હે પ્રભો !! હમારા બંધુઓની સાથે હમને આધ્યાત્મિક તેમજ આત્મિક જ્ઞાન ચર્ચાવાને મેળવી દે, કે જેથી હમો સવળાઓ મળી તારા ગુણગાન કરીએ.

ગૃહસ્થો । આ મંડળના સભ્યો શાસ્ત્રપારંગત વિદ્વાનો હોવાનો દાવો નથી કરતા તેઓ તો ધર્મ બુખ્યા છે; અને તેને માટે તન મન ધનથી કોશીશ કરવા માટે બુખ્યા છે તેઓ સ્વધર્મને અસલ સ્થિતિએ જોવા આતુર છે, અને તે માટે તમારી મદદની આશા રાખે છે.

આ મંડળને ઘણા ગૃહસ્થો તરફથી મદદ મળી છે; ઘણાએ તનથી, તો ઘણાએ મનથી, ઘણાએ ધનથી પણ મદદ કરી છે તે દરેક સજ્જન ગૃહસ્થોનો આભાર માનવો અત્રે જરૂરી છે. ઘણા ભાઈઓ સમાજના સભ્ય નથી છતાં સભામાં આવે છે અને મદદ કરે છે, તેઓની કદર પણ બુઝવા વગર ચાલે એમ નથી. પણ આમ છતાંયે અમારે દિલગીરી સાથે જણાવવું પડે છે કે જોહનીસબર્ગના ૩૦૦૦ હિંદુઓ તરફથી જેવો રસ આ મંડળમાં લેવાવો જોઈએ, જેવી મદદ અપાવી જોઈએ, જેવો ઉત્સાહ રેડાવવો જોઈએ, તેવો રસ, મદદ કે ઉત્સાહ અમેને મળ્યાં નથી. આજે આ સમાજના સભ્યો ૩૯ છે છતાં પણ “શ્રી ગીતા” કહે છે તેમ “ફળની આશા રાખ્યા વગર કર્મ કર” એ સિદ્ધાંતને અમારા દિલમાં કોતરી રાખી અમે અમારું કામ આશા અને નિરાશા વચ્ચે ચલાવ્યું છે, પણ એ પરમ પ્રભુના કરોડો

ઉપકાર છે કે તેણે અમને અમારા કામમા ચેતના રેડી છે, અને અમેને ઉત્સાહિત કર્યા છે. અંતમા અમે આશા રાખીએ છીએ કે જોહનીસબર્ગની હિંદુ પ્રજા અમેને સુંદર ટેકો આપશે અને અમારા આ ધર્મકાર્યમા રસ લઈ જે સ્વધર્મની ઉત્તિ ને સ્વધર્મનો પ્રેમ આપશે, આ દેશમા જોવા તલપી રહ્યા છીએ.

ગૃહસ્થો અમારો રિપોર્ટ સમાપ્ત કરતા પહેલા અમારે ભુલવું ન જાઈએ કે “ધી ટ્રાસવાલ યુનાટેડ પાર્ટીદાર સોસાયટી”એ પોતાનો પાર્ટીદાર હોલ ધણી ખુશીની સાથે હંમેશા અમારા ઉપયોગ માટે સુપ્રત કીધો છે જે બદલ સમાજ સોસાયટીનો અંતઃકરણથી આભારની નોંધ લે છે.

છેવટે ગૃહસ્થો આપને જણાવવું જોઈએ કે આ સમાજ ની પાસે પોતાની એક ધાર્મિક લાયબ્રેરી પણ છે જેની અંદર હાલ તુરતમા ૩૯ ધાર્મિક પુસ્તકો છે જેનો ઉપયોગ કરવાને દરેક સજ્જન ગૃહસ્થોને છુટ છે.

દિનપ્રતિદિન સમાજ એ લાયબ્રેરીમા વધારો કરવાને ઇચ્છે છે જેનો આધાર સજ્જન ગૃહસ્થોના ઉપર અવલંબી રહેલ છે.

અંતમા તે મહાન્ પ્રભુની પ્રાર્થના કરીએ કે:

“અમલો માહેયી, પ્રભુ પરમ સત્યે તું લખ જા,
કંડા અંધારેયી, પ્રભુ પરમ તેજે તું લખ જા
મહા મૃત્યુમાયી, અમૃત સમીપે નાથ લખ જા
તું હીણો હું છુ તો, તુજ દરશનના દાન દઇ જા.”

શ્રી
હરિ ઐ તત્ સત્ પરમાત્મને નમઃ

બહુક બોધ

(૧) સ્તુતિ

પરમ બ્રહ્મ પરમેશ્વર પુરુષોત્તમ પરમાનંદ (૨).
નંદ નંદ યશોદા નંદ શ્રી ગોવિંદ શ્રી ગોવિંદ (૨) પરમ.
દિનાનાથ દુઃખ ભંજન, ભક્ત વત્સલ જગત્વંદન;
જગ જીવન જગતનાથ, સ્તવું મુખ નંદના નંદ.
શ્રી ગોવિંદ શ્રી ગોવિંદ (૨) પરમ.
મધુસૂદન મહન મોહન, મોરલીધર સદા સેહન;
મેઘ શ્યામ મુરત મન, પાવનમ્ મધુ મુકુંદ.
શ્રી ગોવિંદ શ્રી ગોવિંદ (૨) પરમ.

(૨) શ્રી રામચંદ્રજીની સ્તુતિ

નવ કંજ લોચન કંજ મુખ કર કંજ પદા કંજરણમ્
 શ્રી રામચંદ્ર કૃપાળુ ભજ મન, હરન ભવભય દારણમ્
 કંદર્પ અગણિત અમીત છબી, નવ નીલ નીરજ સુદિરમ્
 પટ પીત માનહુ તડીત રુચી સુચી, નૌમી જનક સુતા વરમ્
 ભજ દિનઅંધુ દિનેશ દાનવ, દલન દુષ્ટ નિકંદનમ્
 રધુનંદ આનંદ કંદ કૌશલ્યંદ, દશરથ નંદનમ્
 શીર કિરીટ કુંડળ તિલક ચાર, ઉદાર અગ વિભુપણમ્
 આજ્ઞાનુ ભુજશર ચાપધર, સંગ્રામ જીતખર દુષણમ્
 ઇતિ વદિત તુલસીદાસ શંકર શૈવ મુનિ મન રંજનમ્
 મમ હૃદય કંજ નિવાસ કરી, કામાદિ ખલ દલ ગંજનમ્

(૩) મસ્તપણ્ડું

મેરે તો કામ ઇશ્વર સેં, જગત રહે તો રહેને દે.

કુટુંબ પરિવાર સુત દારા, માલ ધન લાજ લોકનકી;
 હરિ કે ભજન કરનેમેં, અગર છૂટે તો છૂટને દે.

ઝેઠકે સત સંગતમે, કંઈ કલ્યાણ મેં અપના;
 લોક દુનિયાંકી મોજમેં, મોજ લુટે તો લુટને દે.

પ્રભુ કે ખ્યાન ધરનેકિ, લગી દિલમે લગન મેરે;
 પ્રીત સંસાર વિષયોસે, અગર તૂટે તો તૂટને દે.

ધરી શીર પાપકી મટકી, મેરે ગુરૂદેવને ઝટકી;
 યો અહ્માનંદને પટકી, અગર કુટે તો કુટને દે.

(૪) જગતમાં કોઈ સર્ગ નથી

જ્યારે પડે આકૃત શિરે, રહનાર પશું આવા ખસ,
જેને પડી તે ભોગવે, ખીજા ઉભા રહામા હસે.
ચઢતી મહીં તો હાજીહા, કરનાર જગમા લાખ છે,
પડતી મહીં દે સાથ જગમાં, કોક એ વિરલા વસે.
જો બન્યા પોતેજ મુરખા, તો ખીજનો વાક શો,
તે બળે નહીં કેમ થઈ જો, અંધ અશ્વિમા રસે
આજ પ્રુક્ષી આંખથી, જોયાં સગાં સહુ સ્વાર્થના
જાણ્યા છતાં મારા સમા, ભોળા દિવાના થઈ ફરે.

“પુંડલીક”

(૫) ગજલ

ઉઘો વો સાવરી સુરત હમારે દિલ સમાઈ હૈ ટેક.
ન દિનકો એન નૈનનમેં નીંદ નહિ રાતકો આવે,
ખખર ઘર બાર તનમનકી સખી હમકો બુલાઈ હૈ.
બાધ કર પ્રેમખંધનસે છોડ હમકો ગયે મોહન,
સહી જાતી નહીં હમસેં શામકી અખ જુદાઈ હૈ
છોડ કર કામ હમ ઘરકેં બનાકર વેશ જોગનકા,
કરેંગી ખોજ બન બનમેં મિલે કેસે કન્હાઈ હૈ
ચરણકા ધ્યાન યોગીજન સદા જીતકા કરે મનમે,
વો અક્ષાનંદ દર્શનકી લગન હમકો લગાઈ હૈ.

(૬) ગજલ

“પ્રભુ દર્શનની ભીખ”

દિલાદે ભીખ દર્શનકી પ્રભુ તેરા ભીખારી હું.
 મલા કર દુર દેશનસે તેરે દરબારમેં આયા,
 ખડા હું ધાર પેં દિલમેં તેરી આશાકા ધારી હું.
 ફિરા સંસાર ચક્કરમેં બટકતા રાત દિન બિરથા,
 બિના દેદાર કે તેરે હમેશા મેં દુખારી હું
 તુંહી માતા પિતા બંધુ તુંહી મેરા સહાયક હે,
 તેરે દાસોં કે દાસન કે ચરણકા સેવકારી હું.
 બરાહ પાપ દોષણસેં ક્ષમા કર ભૂલ કો મેરી,
 વો અલ્હાનંદ સુન બિનતી ચરણમેં મેં તુમારી હું.

(૭) ગજલ તાલ

ઇશ્વરકો જન બદે માલિક તેરો વહી હૈ,
 કરેલે તું માદ દિલસેં હરજામે વો સહી હૈ.
 ભૂમિ અગન પવનમેં સાગર પહાડ જનમે,
 ઉસકી સખી ભુવનમેં છાયા સમી રહી હૈ.
 કસને તુંકે બનાયા જમ ખેલ તુને દિખાયા,
 તું ક્યોં ફિરે બુલાયા ઉમરા ખિતા રહી હૈ.
 વિષયોકી છોડ આશા સખ જૂઠ હૈ તમાશા,
 દિન ચારકા દિલાસા માયા .૫સા રહી હૈ.
 દુનિયાંસે દિલ હટાલે પ્રભુ ધ્યાનમેં લગાલે,
 અલ્હાનંદ મોક્ષ પાલે તનકા પતા નહીં હૈ.

(૮) ધૈર્ય લજન

“ કયા હુવા ? ”

જન ધરકમેં શિર ના દિઆ જગમેં જાઆ તબ કયા હુવા ટેક.
 ચરખા પુકારે રધ રધ, આશક પુકારે તુંહી તુંહી,
 જને પ્રેમ રસ ચાખ્યા નહિ, રસિયા બના જબ કયા હુવા.
 દરીયા કિનારે માલમ ખડા, માલમ જને દરીઆ મેરા,
 કુબકી દીયે મોતી ના મિલા, માલમ બના જબ કયા હુવા.
 જોગી જુગત જને નહિં, કપડા રંગા તબ કયા હુવા,
 જન આપ ઘટ રંગા નહિં, પર ઘટ રંગા તબ કયા હુવા.
 કાજ કીતાબા ખોલકે, મશલા સુનાવે ઓરકું,
 આપે અદલ ચલતા નહિ, કાજ બના જબ કયા હુવા.
 મહે મદીને શહેરમેં, શજદા કીયા તબ કયા હુવા,
 દિલકા કુરર જતા નહિ, કલમા પડા તબ કયા હુવા.
 કેહેવે અલી શુન બે વલી, પીયુ પીયુ કિયે મેરા જગ્યા,
 જન સાધ ગુન ગાયા નહિ, રોતા ફિરા તબ કયા હુવા.

(૯) “ મનને ચેતવણી ”

હરીસેં કોઇ નહીં ખડા, દિવાને કયું ગફલતમેં પડા.
 પ્રહલાદ જમ હરિસેં લપટા, તબી થંબ કડકડા. દિવાને.
 ગોપીચંદને ખચન સુના તબ, મહેલ મુલક સખ છોડા. દિવાને.
 હનુમાનને સેવા કીની, લે દ્રોનાગીરી ઉડા. દિવાને.
 પુડરીકને સેવા કીની, વિકૂલ ઈંટ પર ખડા. દિવાને.
 કહત કબીરા સુનો બાધ સાધુ, હરિ ચરણે ચિત્ત જડા. દિવાને.

(૧૦) “ધૂળ પડી”

જન મુખસે સીયારામ ન સમર્યો, તિન મુખસે તો ધૂર પરી,
 યાદ કરો દિન બીત જાત હૈ, બિન સીયારામ સતેહી બિનારે.
 આઠ માસ નવ ઉદરમેં રાખ્યો, પાનીછી બુંદ રચી રચનારે,
 કબલુ ન નામ લેત અલસાનો, માયામેં ભૂલ ગયો અપનારે.
 જઠરાગ્નિમેં પિંડ પ્રકટ કીયે, કરો કરો કોટી યતનારે,
 વાઢા અહાર પ્રભુ વાહી પહોંચાવત, તહાં કબ્જુ નહીં ગમ અપનારે.
 કવડી કવડી માયા જોડી, સુદર રૂપવતી અંગનારે,
 દશ દરવાજા ઘેર લીયા યમસે નસે, માલ બતાએ અપનારે.
 પૈસા પાગે ખરચ નહીં કીતો, ઉઠ ગયો હાટ કબ્જુ ન બનારે,
 ખીમ કહે તું ભૂલોરે આએ, ખાલી તેરી ખેપ થઇ રનારે.

(૧૧) રાગ — હોરી

જીઆ તોકું સમજ ન આપ મુરખ તેં તો મતી ગમાઇ. જીઆ.
 માતપિતા સુત કુટુંબ કબીલો ધન જોખન ઠકુરાઇ;
 કાઈ નહિં તેરો તું ન કિસિકો સંગ રહ્યો લલચાઇ;
 ઉમરમેં તેં ધૂળ ઉડાઇ જીઆ તોકું. ૧

રાગ દેવ તું કીનસે કરત હે, એક બ્રહ્મ રહ્યો છાઇ;
 જૈસે જ્ઞાન રહે કાય બૂવનમેં ભુંક ભુંક મર જાઇ;
 ખખર અપની નઇ પાઇ. જીઆ તોકું. ૨

લાલચ લોભ ખીચ તું લટકત, ભટકત રહ્યો બરમાઇ,
 તૃષ્ણા ન જાએ જો મૃગજલ પીવત અપનો ભરમ ગમાઇ;
 સ્વામકો જાન લે જાઇ જીઆ તોકું. ૩

અગમ અગોચર અકલ અરૂપી, ઘટ ઘટ રહત સમાઇ;
 સૂરદાસ પ્રભુ તેહારે બજન બિનુ, કબહુ ન રૂપ દિખાઇ;
 બસામકો એલખો સદાઇ, જીઆ તોકું સમજ ન આપ. ૪

(૧૨) “કેન સુધારે ?”

બિગરી કેન સુધારે નાથ બિન બિગરી કેન સુધારે રે.
 રાજા જનક ઘેર કુંવારી કન્યા દશરથકે ઘર લાલા રે
 ગામ ગામકા મંડપ રચાયા રામ લજ્જન હોનું આચારે-બિગરી
 આગુ આગુ રામ ચલત હે પીછે લજ્જન બાધરે
 બીચમેં ચલે સીયા જનકી રઘુપતિ નાથ મિલાધરે.—,,
 રામબી બીગરે લજ્જનબી શીગરે બીગરી સીતા માધરે
 અંજની સુત હનુમાન બીગરે લંકા લાય લગાધરે —,,
 કડવી વેલકી કડવી તુંબડીઆ સકલ તીરથ શીર આધરે
 ગંગા નાહી જમુના નાહી તોય નાહી મીટી કડવાધરે—,,
 કહેત કબીરા સુનો મેરો સાધુ અહંકારકા ઘર ખાલીરે
 અહંકારકીયા સો રાજા રાવણુને પલમા થઇ ધૂળધાણીરે—,,

(૧૩) પ્રભુનું શરણુ “ગઝલ”

તેરી સરણુમેં આયકે ફિર આશ કિશકી કીજીએ. ૧
 નહિ દેખ પડતા હૈ મુઝે, દુનિયામેં તેરી શાનકા
 ગંગા કિનારે બેઠકે કયું, કૂપ કા જલ પીજીએ. ૧
 હરગિજ નહિ લાયક હું મૈં, ગરબે તેરે દરબારકા,
 મેરી ખતાકો માફ કર, દીદાર અપના દીજીએ. ૨
 પતિત પાવન નામ સુનકે, મૈં શરન તેરી પડા,
 સફલ કર ઇસ નામકો, અપના મુઝે કર લીજીએ. ૩
 મિલતા હૈ અહ્મદ નિસકે, નામ લેનેસે સહી,
 એસે પ્રભુકો છોડ કર ફિર, કૌનસે હિત કીજીએ. ૪

(૧૪)

“અપજશકી ગઠડી ન બાંધો”

પદ.

મત બાંધો ગઠરીઆં અપ...જશકી (૨)
 અપ જશકી તોરે પાપ...જશકી મત.
 એરે જીવાની તોરી કલ ચલી જાવેંગી
 વોહી જીવાની તોરી બીન જશકી— મત.
 આવેગા જમકા દૂત પકડ લે જાવેંગા
 લેવેંગા બજરીઆ તોરી નસ નસકી મત.
 કહત મંદોદરી સુનો પ્રિય રાવન
 હર લાયો ક્યું નારી રઘુવરકી મત.
 કહત કબીરા સમજ કે ગાઓ
 એહે જીવાની તોરી બિનજશકી મત.

(૧૫)

નરનારી ધિઃક નરનારી,
 હરિના ભજન વિના ધિઃક નરનારી
 વિધવા નાર ધરે શણગારી
 શોભા ન પાવે જીનો ભરથારી— હરિના.
 ગુરૂ બીના ચેલા મુક્તિ ન પાવે
 શબ્દ સુને નહિ અહંકારી— હરિના.
 કહેત કબીરા સુનો મેરે સાધુ
 સખ જીગ દેખ્યો મે અધેરી— હરિના.

(૧૬) ભજન

વૈષ્ણવ જન તો તેને કહીએ, જે પીડા પરાધ જાણેરે;
 પરદુઃખે જીપકાર કરે તો યે, મન અભિમાન ન આણેરે.   ૮૬.

સકળ લોકમા સહુને વદે, નિંદા ન કરે કેનીરે;
 વાચ કાછ મન નિશ્ચળ રાખે, ધન ધન જનની તેની.   ૮૭.

સમદષ્ટિ ને તૃષ્ણા ત્યાગી, પરસ્ત્રી જેને માતરે;
 જિવ્હા થકી અસત્ય ન બોલે, પરધન નવ જાલે હાથરે   ૮૮.

મોહ માયા વ્યાપે નહિ જેને, દૃઢ વૈરાગ્ય જેના મનમાંરે;
 રામ નામ શું તાળી લાગી, સકળ તીરથ તેના તનમાંરે.   ૮૯.

વણુ લોભી ને કપટ રહિત છે, કામ ક્રોધ નિવાર્યાં રે;
 બણે નરસૈયો તેનું દરશન કરતાં, કુળ એકાંતેર તાર્યાંરે.   ૯૦.

(૧૭) “શ્રી સત્ સાધક સમાજ પ્રત્યે ઉદ્દગાર”

રા. વારી જાહેર સાંવરીયા

હમારો સત્ સાધક સમાજ પ્રભુજી પાળજોરે,
અમપર દયા કરીને નટવર નેહે, નિહાળજોરે. હમારોં
શિશુ જાણી રોષ ન કરશો,
દયા કરી દીનના દુઃખ હરશો;
કૃપા કૃપાળુ કરશો, ભવદુઃખ ટાળજોરે. હમારોં
નાવ તમારે બેઠા હરખે,
ગીતા શસ્ત્ર લીધું છે પરખે,
ખલ્લક સુકાની થઇ વિભુ, ખડકો ખાળજોરે. હમારોં
આપ પિતા ને માતા હમારા,
નહિં કરશો સાધક દિલ ન્યારા;
હેતે હરિવર ખહાય ધરી, ઉગારજોરે. હમારોં
દેહ મંદિરીએ પ્રભુ પધારી.
ખટ શત્રુને દેખે વિદારી;
યાત્રે બટુક કરજોડી, ભુદર ભાળજોરે. હમારોં

(૧૮) મનને બોધ

૨૧. મારી સજની.

મન શાશ્વત ! તજ મોહ માયાના પહાણા-

જુહું છોડ છોડ છોડ (૨)

કાયા કાચ તણો છે કુપો વણસતાં વાર ન લાગે
સમજ મન તું શાસ્ત્રો વહેછે-અંતે આપ્તજન ત્યાગે જુહું છોડ છોડ છોડ

મહેલ ઝરખા ને દોલત ઘણી હોય બલે ધરવાળી
અંત સમે સહુ થાશે અળગા દેશે દેહ તુંજ બાળી ,, ,, ,, ,,

કંઈક ગયા કંઈ જાય જુએ તું છતાં ન લાગી શિક્ષા
સમયાં ગોવિંદ ગર્ભે ત્યારે કીધી પ્રભુએ રક્ષા ,, ,, ,, ,,

વચન ભુલે તું વિશ્વંભરતું રસના એ રટ રસીએ
ઢાળ કુહાડો શિરપર લટકે કાણુ એનાથી બચીએ ,, ,, ,, ,,

જન્મે જન્મનો ભૂલ્યો બૂંડા સમજ લે મન માંહી
બજન કરીલે ભુદરતું તું રહેજે તરે જગમાંહી ,, ,, ,, ,,

મજુરને પણ મજુરી મળે તો રાધાવર કયમ રાખે
વિશ્વંભરતું બિરદ વિચારી રામ નામ જો બાપે ,, ,, ,, ,,

આત્માનંદનો થાશે બોક્તા અખંડ જ્યોત પ્રકાશે
બદુકનો બંસીધર મોહન આપોઆપ દેખાશે ,, ,, ,, ,,

(૧૯) પ્રભુ

પ્રભુ છે એવો ને એવડો, નહિં તું એટલું કે'જે,
 પ્રભુના અંશમાં આખા, જગતને જોષ તું લેજે.
 પ્રભુને જોષ તું લેજે, પ્રભુને પારખી લેજે,
 પ્રભુના પ્રેમમાં નિશ્ચિન, બંધુક તુ લીન થઈ રે'જે.

(૨૦) આત્મવત્ સર્વ ભૂતેષુ

સજેલા શ્રી પ્રભુજીએ, મનુષ્યો સર્વ સરખા છે,
 નથી કોઈ ઉચ્ચ કે નીચા, જીવન તો સૌના સરખાં છે.
 પ્રભુજીની જગત વાડી, તણા પુલડા સહુ જીવો,
 મુગધીથી ભરેલા સૌ, ~~સમજીએ~~ તોએ સરખા છે.
 વિષમ આ વિશ્વરતો વાયુ, કરે જન ક્રોધીને ઘેલા,
 ન “મનહર” દોષ માનવનો, સકલ આત્માઓ સરખાં છે.

(૨૧) અભિમાન તજવો

હુંપદ તજને હરામી (૨) દુનિયાં નથી સદાનીરે.
 દુનિયાં નથી સદાની,
 જર જોરને જીવાની— અતે થવાની શાની,
 સાચી સલાહ માનીરે, કરણી કરે મજનીરે,
 કરણી કરે મજની.
 મમતા મુકોને પ્રાણી, સહુ અતે ધૂળધાણી,
 છે જીહી આ જીંદગાનીરે, સ્વપ્ના સમી લ્યો જાણીરે,
 સ્વપ્ના સમી લ્યો જાણી.
 કોઇ આજે કોઇ કાલે, પગલોક પયે ચાલે;
 જમદુત આવી ઝાલેરે, દુનિયા દુખી જવાની રે,
 દુનિયા દુખી જવાની.

“વીર કેશરી”

(૨૨) “કળીયુગ” ત્રિષે

કળીયુગ તો આવ્યોરે, દુનીયામાંથી ધટી દયા.
 મોટા મોટા મહાજનરે, લક્ષ્મી લોભી થયારે છ.
 ધરતીમાંથી ધરમ ગયુંરે, પાપનું બાંધ્યું પુર
 પરજન તો પાંગળા થઈને વરસે, મેદની થઈ ચક્રચુર
 ધરતીએ રસ ચોર્યોરે, વાવ્યાં કણ વણસી ગયા. કળીયુગ.
 શુરાનું શુરાપણ ગયું, ગયું સતીનું સત
 વેદી ભેદી પંડિત પુરાણી, સૌની મટી ગઈ મત
 કળીયુગનું એવું કારણરે, લોભમાં લાગી રહ્યા. કળીયુગ.
 પૃથ્વીમાં પાખંડ પુજારે, વિપ્ર કરે વહેપાર
 સંન્યાસી ધન સંચવા લાગ્યા, પતિવ્રતા ન રહી નાર
 સત્ય ના જડે શોધ્યુરે, અસત્યના ઓધ થયા. કળીયુગ.
 છત્રપતિ તો વાચા ન ચુકે, તે દુઃખ કોને કહેવાય,
 કથા તો કુપાત્રની સુણશે. પ્રશ્ન તો ગરડાને પુછાય
 દાસ ધીરો કહેછેરે, અસાની તે તો અંધ થયા. કળીયુગ.

(૨૩) કળીનો જમાનો

જોયો જમાનો આ કળીનો, પાપનો વિસ્તાર છે,
 જ્યાં ત્યાં અરે નીચ કર્મનો, જામી રહ્યો અધિકાર છે.
 સારા બિચારા ખાય ખતા, પાપીઓ પુજાય છે,
 મરવા પછી સહગુણ ગણે, દુનિયા અજબ નાદાર છે.
 સત્યુગ જતાં ધર્મો ગયા, દ્વાપર જતા યજ્ઞો ગયા,
 ત્રેતા જતાં તીર્થો ગયાં, કળીમા કપટબંડાર છે.
 સ્ત્રીઓ વિષયના પ્યારથી, સહ પુરુષને ચ્હાનાર છે,
 કાળાં કરાવે કૃત્ય પાપી, કળીયુગને ધિકાર છે.

“ વીર કુણાલ ”

(૨૪) સમયની બલીહારી

સમય જે હોય સારો તો, સકલ સંસાર સારો છે,
 સમય સારો સિધાવ્યો ત્યાં, નહિં સંસાર તારો છે.
 ચઢે બાદલ ચઢે બરતી, ચઢે જોબન વધે લક્ષ્મી,
 ધડીમાં તે પડી જતા, સમયનો રંગ ન્યારો છે.
 સમય પર જે મહારાજ, સમય પર તે ધરે ભગવાં,
 સમય પર ખાય તે ધક્કા, સમયનો રંગ ન્યારો છે.
 સમય સાઈ ન સાઈ જે, કરે સૌ તે ગમારો છે,
 સમય પર ખાય તે ખતા, વિધિનો ખેલ ન્યારો છે.

“ વીર કુણાલ ”

(૨૫) કર્મની ગતિ

કર્મનકી ગતિ ન્યારી વિધાતા, કળી ન શકે મતિ મારી અરે રે (૨)
 ધરી મૃગ હાલ દંડ કમંડળ, અંગ વિલુત લગાવી રેરે. કર્મનકી.
 એક દિન રાજ એક દીન જોગી, એક દિન હાલ ભિખારી રેરે. ક.
 રાજ નિવાસી જંગલ વાસી, તુહીં નિરંજન નાથ રમરેરે. કર્મનકી.
 “દ્રૌપદી”

(૨૬)

હું કર્યું આ મેં કર્યું એ, માનવી મિથ્યા બકે.
 ઇશ્વરી આજ્ઞા વિના નહીં, પાન પણ હાલી શકે.
 ચંદ્ર તારા સૂર્યને ગ્રહની ગતિ આધીન છે,
 કિરતારની ન્યારી કળા જ્યાં સર્વ પ્રાણી દીન છે.
 કલ્યાણ દાતા છો વિધાતા સંતના ભગવંતરે,
 તે નિરંજન નાથને નમીએ સદા અનંતરે.

“દ્રૌપદી”

(૨૭) ભજન

રાજ. આશાગોડી.

અમૃત ફળ દેવ ચખાડે. ભવસાગર પાર ઉતારે .. અમૃત
 નડે કલહ સંસાર તણા આ માયા મોહ વિદારે.
 કલ્પદ્રુમ ફૂલડાંની સુરભિ હૃદયમા પધરાવે ... અમૃત
 વિષપૂર્ણ સંબંધ જણાતો સમુદ્ર જલ સમ ખારે.
 વાવે શાનામૃતનો ક્યારે નહિંતર ના આવે આરો....અમૃત
 તિમિર તાપમા બહુ બટકયો હું જ્યેત દીપ પ્રગટાવે.
 સંત સેવના પાન કરાવે નહિ હવે હરિ તલસાવે. ... અમૃત
 ભક્તિ સુધાનું ભાન કરાવે પર સેવામૃત પાઓ.
 જપ આપના પૂર્ણ પ્રેમથી અંતર માહી જપાવે ... અમૃત

“સત્યદર્શી”

(૨૮) ભેરવી
અભિમાન ન ધરવા વિષે

અભિમાન ધરે શા માટે આવ્યા સહુ એકજ વાટે રે અભિ.
ખર ખોટી મોટાઇ કરેને થાપ કરે છે તાટે
ખોટા ખેલ ખેલ મેલી દે આખર એમ ન ખાટે ... રે અભિ.
આડ પડે ધાયો શું અંધા ધન યૌવનને કાટે
અંતે સૌની એક દશા છે દાહ કરે કે દાટે ... રે અભિ.
સુત - દારા ખારામા ખૂતો ગોથા ખાય ગપાટે
ધામ ધરાદિક વૈભવમાથી ઝડપે કાલ ઝપાટે ... રે અભિ.
નીતિ ન્યાય પુણ્યમાં પ્રીતિ શમ - દમ કર શિર સાટે
ધર અંતરમાં કેશવ હરિને જન્મ - મરણ ખત ફાટે રે અભિ.

(૨૯) વનમાળીને ન વિસરવા વિષે
ભેરવી.

મન વીસરમા વનમાળી રે, મન વીસર મા વનમાળી.
નટવર નાથ વગરની વાતો, કર મા કુટિલ નકામી. રે મન.
જેની સત્તા વગર જગતમાં, કોઇ ન વસ્તુ બહાલી,
ક્ષણ પણ જેના વગર લગારે, કોઇ ખૂણો નહિ ખાલી. રે મન.
ધામ ધરા જન ધનને મેલી, ચતુર જવું છે ચાલી,
સ્વાર્થ તણો સંબંધ બધાનો, તે આખર છે ખાલી. રે મન.
વિષય ભોગ સભોગ વિષમ છે, તજ તે સાથે તાલી,
'કેશવ' હરિ ભજવાનું ભૂલી, શીદ ગુન્યવણી ધાલી. રે મન.

(૩૦) કાફી

કઠોડે કેમ ચડો છો, અધ થઇને આમ ' ટેક.
 ભૂંડે હાલે ભૂપર પડશે, અંતે એ પરિણામ.
 મોઘા માનવ તનને માન્યું, ઠગબાજીનું ઠામ કઠોડે.
 મારા તારામા મરડાયા, વિષયોમાં વિશ્રામ.
 વર્ણુ અને આશ્રમની રીતે, કોઈ કયું નહિં કામ કઠોડે.
 અંતે ધૂળ વળે છે ધધો, મૃત દારા ધન ધામ.
 રાગ રંગ ભોગને ભાવે, દોઢા ખરચો દામ કઠોડે.
 અણપણે આડા અથડાઓ, એમ ન રીઝે રામ.
 આજ કઠણુ લાગે છે લેવું, 'કેશવ' હરિનું નામ કઠોડે.
 પાછળથી પસ્તાશે પૂરા, કર્મે કાળો ડામ.

(૩૧) ભૈરવી

નહિ છોડે કાળ કસાઈ ક્યાં જશે તુ સંતાઈ ? રે નહિ
 રાજ રંક દેવ દાનવને, ખુબ ગયો છે ખાઈ રે નહિ.
 એ નિર્દયની આગળ અંતે, ચાલે શું ચતુરાઈ.
 ધન યૌવનના માઠા મદમાં, કેમ રહ્યો મરડાઈ રે નહિ.
 કોઈ સહાય કામ નહિ આવે, જુઠી સર્વ સગાઈ.
 હધુ જોઈ રહ્યો શું અંધા, ધરમા મૂઠ ધલાઈ રે નહિ.
 મેં મેં કરતા માનવ મેંઢા, પિંડ જશે પકડાઈ.
 અચવું હોય હવે જો બોધા, ભારે રાખ બલાઈ રે નહિ.
 'કેશવ' હરિનું શરણુ કરી લે, એ નિર્ભયપદ ભાઈ.

(૩૨) ખરો પરવાનો

રે મનમાં આવે તો માનો

પ્રભુ નામ ખરો પરવાનો...રે મનમાં.

શ્રી હરિવરની છાપ પડે તો, અંતે ઉદય થવાનો

બવસાગર ભારે ઉતરતાં, ન નડે તર તોશનો ... રે મનમાં

હરિવરનું ખ્હાનું છે તેને, કાલ નથી નડવાનો

કેશવ કલ્પદ્રુમ સાચુ, સંશય રહે છે શાનો ?...રે મનમાં

(૩૩) મગરૂરી મેલો

મન મેલ હવે મગરૂરી,

રહિ જાશે વાત અધૂરી.....રે મન

રખડાવી મારે છે મૃગને, જેમ કુટીલ કરતુરી,

તેજ દશા તારી થવાની, સમજી રાખ સખુરી.....રે મન.

સારૂ નરતું કેમ ન દેખે, ટેવ પડી એ ખુરી,

‘કેશવ’ અંતે એ પંથેથી, પડશે પીડા પુરી .....રે મન.

(૩૪) ગુમાનીને

ગુમાનીના ઘેલારે, આવરદા વહી ગઈરે,
હજી મનવા ચેતી શકે તો ચેત;
પરથમ પાપીરે પ્રભુને જાણ્યા નહિરે,
હવે ક્યાંથી આવે હરિશું હેત.

ગુમાની.

વિષમમાં વીઠાણુરે વિક્રમ તેંતો બહુ કર્યારે,
તે માટે તેં કુડા કુડા કીધારે કામ
વચને વીધાણુરે વનિતાના તણેરે
અરધી ઘડી ભજીઆ નહિરે ભગવાન.

ગુમાની

સગાને કુટુંબીરે વાલા તેં તો બહુ કર્યારે
ફાગટીઆ તું રહ્યો છે કુલમ કુલ
આજ કાલ કરતારે કાલ આવ્યો દુંકડારે
પછે તારા મોઢા માહી પરસેરે ધૂલ.

ગુમાની.

ચરણ ન ચાલેરે દેહ તારી ધ્રુજતીરે
અંમની અશક્તિએ ખોયો તારો ખેલ
નેણે નહિ સુજેરે શ્રવણ ન સાભજેરે
તોયે તારા મનનો મેલ ન જાય.

ગુમાની.

ભણ્યા ઘણા બુદ્ધ્યારે સમજ્યા કોઈ સાનમા
સમજ્યા સમજ્યા કોઈ વિરલા સુજણ
ચિંતામણી કહીરે સહી કરી માનજેરે
એમ કરી ખોલીઆ દાસ કલ્યાણ.

ગુમાની.

(૩૫) ઘોળ

હરિનો મારગ છે શૂરાનો,	નહિ કાયરનું કામ જોને.
પરચમ પહેલું મસ્તક મુકી,	વળતી લેવું નામ જોને.
સુત વિત દારા શિશ્ય સમરપે,	તે પામે રસ પીવા જોને.
સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા,	માહી પડ્યા મરજીવા જોને.
મરણ આગમે તે ભરે મૂઠી,	દિલની દુગ્ધા વામે જોને.
તીરે ઉભો જીવે તમાસો,	તે કોડી નહિ પામે જોને.
પ્રેમ પંથ પાવકની જ્વાળા,	ભાળી પાછા ભાગે જોને.
માંહી પડ્યા તે મહાસુખ માણે,	દેખનારા દાઝે જોને.
માથા સાટે મોઢી વસ્તુ,	સાપડવી નહિ સ્હેલ જોને.
મહા પદ પામ્યા તે મરજીવા,	મૂકી મનનો મેલ જોને.
રામ અમલમા રાતા માતા,	પૂરા પ્રેમી પરખે જોને.
પ્રીતમના સ્વામીની લીલા,	તે રજની દન નરખે જોને.

(૩૬) હરિ મહિમા

ધોળ.

હરિ મહિમા મોટા જન જાણે, સનકાદિક શુકદેવ જ્ઞેને.
 અજ તનયઃ ઉમયા પતિ વંદે, કરે કમળા પદ સેવ જ્ઞેને.
 વેદ વિરંચી વ્યાસ વખાણે, અપાર લીલા એની જ્ઞેને.
 નાથ વિના બીજે નહિ બળીએ, જ્ઞેયું ચિત્તમા ચેતી જ્ઞેને.
 માટે માંહે મનકું મોહ્યું, રસિક વરને રંગે જ્ઞેને.
 સદા સર્વદા સુખમા ઝીલું, સુંદર વરને સંગે જ્ઞેને.
 અમૃતકેરા સાગર માહિ, મગન થયુ મન મીન જ્ઞેને.
 એક નિમિષ ન્યાં નવ થાયે, રહ્યું તે રસમાં લીન જ્ઞેને.
 અગર ચંદનના વનમા જાઈને, ભોગી ભમરો બેઠો જ્ઞેને.
 ઉડીને અળગો નવ થાયે, સ્વાદ સુખમાં પેઠો જ્ઞેને.
 કમળ તેનની સુંદર શોભા, નિરખું નિત્યે નિત્ય જ્ઞેને.
 પ્રીતમના સ્વામીની સાથે, બાધી પૂરણ પ્રિત જ્ઞેને

(૩૭)

રા. ઉઠ પ્રભાત સમરલે.

દીનકો દયાળ છાડી, કોન શરણુ જાઉં.
 એક રામ નિરાકાર, સોધ ધામ પાઉં. દીનકો.
 એક બચન એકબાણુ, એક પત્ની શૈયા,
 એસે પ્રભુ છાડી હમ, કોન બજૈં લેયા. દીનકો.
 જિન ઘટમેં રામનામ, સોધ ઘટ સમ્યા,
 રામકો સ્વરૂપ જાને, સો ગુરુકા બચ્યા. દીનકો.
 ભક્તનકે કાજ મહારાજ, સગુણુ ધારી,
 સખનકો કરી ઉદ્ધાર, પિંગલા ઉદ્ધારી. દીનકો.
 પ્રભુ ગરીબનકે નિવાજ મેં ગરીબ તેરા.
 એક બેર કહો દયાળ, તુલસીદાસ મેરા. દીનકો.

(૩૮) “ હરિ સ્મરણ ” (૫૬)

કર હરિ સ્મરણ સાચું રે, કાચું તન તારું;	
મનથી મુકી દેજે રે, માયાનું લારૂં.	૧
માયા છે મહા ઠગણી રે, ઠગ વિદ્યા કરશે;	
જ્ઞાન ધ્યાન ધન ધીરજ રે, હેલામા હરશે.	૨
માયા બંધન બહુ છે રે, તેને તું તજને,	
મોહ ઉપજવે સૌને રે, સુરનર મુનિ અજને.	૩
અપાર બળ માયા રે, ડાહ્યા જન જાણે;	
જેણે ગોવિંદ ગુણ ગાયા રે, તે ભય નવ આણે.	૪
ભજન પ્રતાપે ભવ જળ રે, ગૌપદની પેરે;	
અખંડ અભયપદ માણે રે, આનંદની લહેરે.	૫
સદા સરવદા સુખમા રે, દુઃખમા નવ દેખે;	
પ્રીતમ સરવે પ્રભુનું રે, પરમારથ લેખે.	૬

(૩૯) “ સદ્ગુરનું સ્મરણ ” (૫૬)

જ સદ્ગુરને શરણે રે, સૌ સંશય હરશે.	
જીવ દશાને ટાળીરે, હરિ સરખો કરશે.	
ઉચ્ચ દશા અનુભવીરે, છે સમજણ મોટી.	
મન કંચનને કસવારે, ગુરુ જ્ઞાન કસોટી.	
હોય હેમ લોહ કેરું રે, જેને પારસસ્પર્શે.	
થાય મહા મુકતાફળરે, જળ સ્વાતિ વરશે.	
છીપ રહે સાગરમારે, માય મોતી નિપજે.	
જ્ઞાન મીનકા પરસેરે, તેને ઋતુ ઉપજે.	
સતસંગે નર સમજેરે, સા દુઃખા વામે.	
પ્રીતમ તે પ્રાણીનું રે, સૌ કારજ થાશે.	

(૪૦) “ સંત સમાગમ વિષે ” (રા. એજ)

સંત સમાગમ જે નર કરશે, તેને પ્રકટે પ્રેમ જોને.
 જે ધાતુને પારસ સ્પર્શે, તે તો હોયે હેમ જોને.
 કથીર કાંસુ હેમ ન હોયે, કાટી પારસ પરસ્શે જોને.
 શૂન્ય છીપ તે ઉપર નાવે, સોમણુ સ્વાતિ વરસે જોને.
 અચેતને ઉપદેશ ન લાગે, શિવ બ્રહ્મા સમજાવે જોને.
 જેના અવળા અંતઃકરણો, તેને સમજણુ નાવે જોને.
 કુબુદ્ધિ કાળાપ જોને હૃદયે, તેને ન લાગે રંગ જોને.
 અડદ ઉજળા ક્યમે ન થાયે, જઘ ઝખોળે ગંગ જોને.
 કુશકા કુટેથી શું થાયે, કણુ ન જડે તેમાથી જોને.
 મંદ અભાગી મૂરખ નરને, સમજણુ આવે ક્યાથી જોને.
 પાપીને પરબોધ ન કરિયે, માન બ્રહ્મીને રહીએ જોને.
 કહે પ્રીતમ તુલસી દલ તોડી, પ્રેત ન પુજવા જઘએ જોને.

(૪૧) “ પરમારથ ” (પદ)

જે પરમારથ પ્રીછે રે, તેને પાપ ન સ્પર્શે;
 રૂપ અનુપમ હરિતું રે, સચરાચર દર્શે. ૧
 સૌ સામગ્રી હરિની રે, હરિનો થઈ રહેજે,
 હરિને અર્પણ કરીનેરે, દુગરે તે લેજે. ૨
 સાચે રાચે રસીઓ રે, પરપંચ પરહરજે,
 હેતારથ હરિજનશું રે, દુરજનથી ડરજે. ૩
 હુ, માફ, હૃદયેથી, ટાળીને રમજે;
 વિશ્વ આત્મા વિષ્ણું રે, નિરખીને નમજે. ૪
 અસત્ય આલાપ ન કીજેરે, સત્ય વચન ઉચરજે;
 પ્રીતમ પ્રેમ નિરંતર રે, પ્રભુજી શું કરજે. ૫

(૪૨) પ્રભાતે કિં લવિષ્યતિ ” (ગઝલ)

થવાનું ના થવાનું કહે નજુમી ફોણ એવો છે ?
 ન જાણ્યું જનકીનાથે સહવારે શું થવાનું છે ?
 હતી શલ્યા રૂપે અહલ્યા જગતમાં વાત જાહેર છે,
 ન જાણ્યું રાની ગૌતમે સહવારે શું થવાનું છે ?
 હતા કૌરવ અને પાંડવ જગતમાં મહા બળીયોદ્ધા,
 ન જાણ્યું ભીષ્મ જેવાએ સહવારે શું થવાનું છે ?
 રમ્યા જુગટું સર્વ સાથે વિભુતિ સા ગયા હારી,
 ન જાણ્યું ધર્મ જેવાએ સહવારે શું થવાનું છે ?

(૪૩) “ ત્યાં આવજો-આપણે મળીશું

ગોપીની “ગોષ્ઠી” (માઠ)

આવજો આવજો યમુના ધાટ,.....જાલા ત્યાં મળશું.
 ત્યાં મળશું રે જાલા, છાની વાતો કરીશું. આવજો.
 એકલડા આવજો જાલા, સાથે કોઈ નહીં લાવશો.
 વાતોમા પડશે ફાટા ફાટ, જમના ધાટ જાલા ત્યાં મળશું.
 સીતાજીના પંથે જાલા, કદમ તળે બેસીશું
 ત્યાં છે પથરીઆ ફેરી ફાટ, જમના ધાટ જાલા ત્યાં મળશું.
 બેડા ઉચકતા જાલા, વાર લગાડીશું
 સાસુજી પૂછે શાને માટ-ચઢીએ કાટ

જમુના ધાટ—જાલા ત્યાં મળશું.

મીરા કહે પ્રભુ ગીરધરના ગુણ
 ભૂખી રહી છું તારે માટ—જમુના ધાટ જાલાત્યાં મળશું.

(૬૪) “ મોરલીનું ”

ભજન

મીઠી ને મધુરી રે રૂડી ને રંગીલી રે
માવા તારી મોરલી રેજી

ઐ મોરલી મારે મંદિરીએ સંભળાય
મીઠી ને મધુરી રે —

હુરે સુતીંતીરે બેની ભર નિદમા રેજી
મોરલી વાગી, જાગીરે માઝમ રાત (૨) મીઠીને
સરખીને સાહેલી રે પાણી ભરવા નીસર્યાં રેજી
હિંચોળે વળગાડી આબલીઆની ડાળ (૨) મીઠાને
કાનુડો ને કાળો રે બેની મારા હુદયે વસ્યો રેજી
મેલો મેલો કાનુડા મારા રે ચીર (૨) મીઠીને
ગુરને પ્રતાપે રે બાઘ મીરાં બોલીઆ રેજી
દેજો દેજો સતોના ચરણોમા વાસ (૨) મીઠાને

(૪૫) “ મનને બોધ ”

માઠ

હંસારે રાજા જે પિંજરા નહિ તેરા
 તું તો સમજ સમજ મન મેરા રે— હંસા રાજા
 ના ધર તેરા ના ધર મેરા રે
 ચીડીયા રૈન બસેરા રે— હંસા રાજા
 ચુન ચુન મીરીયાં મહેલ બનાયા
 મૂરખ કહે ધર મેરા રે— હંસા રાજા
 જીસ દિન હંસા કોઈ નહિ તેરા રે
 જંગલ હોયગા બસેરા રે— હંસા રાજા

(૪૬) “ ધાર્યું ધણીનું જ થાય ”

ભૂલે બલ બત્રા ભૂલે રે .....
 ભાવીનો ભર્મ કોઇથી નવ ખુલે.
 મુખ મન બલે ફૂલાવ્યું ફૂલે— ભુલે બલ.
 અતિ ઉમંગથી કાર્ય આદરે, ધરી મન મોટી આશ;
 અધવચ વાડી લુંટાઇ જાયે— આખર થાય નિરાશ. ભુલે બલ.
 કાળ હિંચોળે અણું માત્રનું, જીવન ઝોલા ખાય;
 દુર રહે નિરધાર્યું ધાર્યું, ધરણી ધરનું થાય. ભુલે બલ.

“લોકીક.”

(૪૭) લજ્જન તોરલચું

તોરલ-પાપ તારું પ્રકાશ જાડેજા, પાપ તારું પ્રકાશરે,
 તારી બેલડીને ખુડવા નહીં દઉં (૨) જાડેજા...તોરલ કહે છે.

જેસલ-હરણ હયાં લખ ચાર સતીનારી હરણ હયાં લખ ચારરે,
 કાષ્ઠક વનના મૃગલા માર્યા (૨) તોળાદે રે...જેસલ કહે છે.

તોરલ-ધર્મ તારો સંભાળ જાડેજા, ધર્મ તારો સંભાળ રે,
 તારી હોડલીને ડુબવા નહીં દઉં (૨) જાડેજા...તોરલ કહે છે.

જેસલ-લૂંટી કુવારી જાન સતીનારી લૂંટી કુવારી જાન રે,
 બહેન બાણેજાને મેં દુભાવ્યાં (૨) તોળાદે રે જેસલ કહે છે.

તોડી સરોવર પાળ સતી મે, તોડી સરોવર પાળ રે,
 સમ વિસુ મોડખધ માર્યા તોળાદે રે જેસલ કહે છે.

તોરલ-કાષ્ઠક પરમારથ કર જાડેજા, કાષ્ઠક પરમારથ કર રે,
 તારી બેલડીને ડુબવા નહીં દઉં (૨) જાડેજા...તોરલ કહે છે.

જેસલ-વિનવે જેસલ રાય સતીને, વિનવે જેસલ રાય રે,
 તારી હોડલીને ભવપાર ઉતારજે તોળાદે રે જેસલ કહે છે.

(૪૮) કાલીંગડો

કંઈ કંઈ કરતુક કીધા, મન તેં કંઈ કંઈ કરતુક કીધાં,
 સત સમાગમ તજી સુગંધિ, દુર્ગંધે પગ દીધા.

અમૃત પ્યાલા ઢોળી દીધા, પ્યાલા વિષના પીધા. મન તેં
 પાપી ધૂળ કર્યો જન્મારો, તેં કર કાળા કરી લીધા,

મુખ પણ મેસે કાળુ કીધુ, ધર્મ કર્મને વિધ્યા. મન તેં

“પુંડલીક”

(૪૯) શ્રી ગણેશ દેવ (રા. ભૈરવ--પ્રભાત)

ઉઠ પ્રભાત સમર લે તું શ્રી ગણેશ દેવ
 માત જીનકી પાર્વતી પિતા શંકર દેવ. ઉઠ પ્રભાત
 એક દંત દયાવત ચાર ભૂજા ધારી
 મસ્તકે સિંદર સોહૈ મુષકની સ્વારી. ઉઠ પ્રભાત
 ચડનેકે પાનફૂલ ખાનેકુ મેવા
 સકલ સૃષ્ટિ તમકું રટત શંકર મહાદેવ. ઉઠ પ્રભાત
 સંગ સિદ્ધ બુદ્ધિ નારી ચમર નિત્ય કરે
 વાકો નામ નિત્ય લિજે સર્વ વિધન હરે. ઉઠ પ્રભાત
 કનકચાલ મુક્તમાલ જાત સહુ વારી
 તાનસેન ગજનંદ ગાવત શુભકારી. ઉઠ પ્રભાત

(૫૦) “મહાદેવ” (રા. ભૈરવ—ઉઠ પ્રભાત)

શંકર મહાદેવ દેવ સેવક સખ જાકે
 સેવક સખ જાકે લાલ નોકર હમ વાકે. શંકર મહાદેવ
 લપટ લપટ જાત ખ્યાલ ઓઢત તન જરદ ખાલ
 રૂંઢમાલ ચદ્ર ભાલ દ્રગ ખિશાલ જાકે. શંકર
 ભસ્મી અંક શીશ ગંગ ખાહન અતિ ખલ પ્રયંડ
 ગિરીજા અર્ધંગ સંગ રૂંઢ માલ જાકે. શંકર
 ડમરૂ ઉપર ધ્યાન ધરત દાનત કુલ પ્રાન હરત
 ઐસે પ્રભુ ભેખ ધરત નિલકંઠ જાકે. શંકર
 પાવત નહિ પાર શેષ દયાવત સુર મુનિ હમેશ
 નારદ મુનિ ધ્યાન ધરત બ્રહ્માદિક જાકે. શંકર
 તાનસેન અતિ અનુપ નિરખત શંકરકો રૂપ
 બાશમે કોટિક ભૂપ ચરનન પર જાકે. શંકર

(૫૧) ધ્યાન

ત્વમેવ માતા ચ પિતા ત્વમેવ
 ત્વમેવ બંધુ ચ સખા ત્વમેવ
 ત્વમેવ વિદ્યા દ્રવિણ્યં ત્વમેવ
 ત્વમેવ સર્વં મમ દેવ દેવ
 ગોવિંદ ગોવિંદ હરે મોરારી
 ગોવિંદ ગોવિંદ મુકુંદ કૃષ્ણ
 ગોવિંદ ગોવિંદ રથાગ પાણિ
 ગોવિંદ ગોવિંદ નમો નમસ્તે.

(૫૨) થાળ

ભોજન કીજે ભાવતા, પકવાન મિઠાઇ
 પેંડા પતાસાં ને પૂરીઓ, સુખડી સુખદાઇ.
 માલપુવા ગળી વેડમી, રચી આવે તો લેજો
 શીતળ જળ જમુનાં તથા, પ્રભુ પ્રેમે પીજો.
 બીડી બનાવું પાનની, લક્ષ્મીવર લેજો
 લવેગ સોપારી ને એલચી, પ્રેમે મુખવાસ લેજો.
 સેજ બિછાવું રૂડાં પુષ્પની, પ્રભુ પોદણ કરજો
 મીતમના સ્વામી શામળા, નિત દર્શન દેજો

(૫૩) થાળ

તમે જમો તો જમાડું રે જીવન મારા (૨)
 વાલારે મારા, શેરીઓ સજ કરાવું
 માહે ફૂલડીઆ પથરાવું રે—જીવન મારા.
 વાલારે મારા, બરશી પુરીને કંસાર
 કંછ ઉપર ઘીની ધાર રે—જીવન મારા.
 વાલારે મારા, ખાળાં જલેખીને લાડું
 માહે ફેરવું ઘીની વાડું રે—જીવન મારા.
 વાલારે મારા, વાડકામા ગાય દોવરાવું
 મારા હાથેને પવડાવું રે—જીવન મારા.
 વાલારે મારા, શીરો સેક્યો છાનો માનો
 માહે ખીચડો કરમાનો રે—જીવન મારા.
 વાલારે મારા, આરીઆં તુરીઆંને ટીંડોરા
 માહે શવરી બાધના બોરા રે—જીવન મારા.
 વાલારે મારા, કાકડ કરમદા ને કેરી
 માહે રાયતાની ચેરીરે—જીવન મારા.
 વાલારે મારા, રસોઈ બનાવી બહુ તાજી
 માહે વિદુરજીની ભાજી રે—જીવન મારા.
 વાલારે મારા, ઝારી ભરેલી જમુનાની
 બહુ બીડી કરી પાનોની રે—જીવન મારા.
 વાલારે મારા, જે જોઈએ તે માગી લેજો
 કાંઈ ખાઈ મોળું કહેજો રે—જીવન મારા.
 વાલારે મારા, નરસંઘના સ્વામી સોહાગી
 મને તારી તો લેહ લાગી રે—જીવન મારા.

(૫૪) થાળ

રસીયો ભોગી છે ભાવનો

પ્રિય વિના પ્રપંચ ન આવે લાલ-રસીયો.

સાચો સ્નેહી વૃત્તિ દેવનો

પ્રભુ મારો વળુ તેડ્યો ઘેર આવે લાલ-રસીયો.

સાધન કોટી કરે દિસે નહીં

મુનિવર ધ્યાન ધરે નહિ આવે લાલ-રસીયો.

કરમા શીવરીની શી સપદા

પ્રભુ મારો પ્રેમે વનદ્રણ પાવે લાલ-રસીયો.

મેવા લાવે બિજ નારીઓ

માખણુ માટે નાચ નચાવે લાલ-રસીયો.

સંગે સખા મંડળી આહરની

જમુના તીરે ધેનુ ચરાવે લાલ રસીયો

સંગીત ગાન મોરલીમા કરે

શરદ નિશાએ મોહ ઉપજાવે લાલ-રસીયો.

પ્રભુ પ્રાતમના પુરણુ પ્રેમશું

વૃજ વનિતાને લાડ લડાવે લાલ-રસીયો.

(૫૫) ગુરૂ આરતી

(મહાત્માની જયંતી વેળા ગવાતી)

“જય ગુરૂ દેવ દયાનિધિ દીનન હિતકારી, ગુરૂ દીનન હિતકારી
 જય જય મોહ વિનાશક (૨) ભવ બંધનહારી — જયદેવ ગુરૂદેવ
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ સદાશિવ ગુરૂ મૂરતી ધારી, પ્રભુ ગુરૂ મૂરતી ધારી
 વેદ પુરાણ બખાનત (૨) ગુરૂ મહિમા ભારી જયદેવ ગુરૂદેવ
 જપ તપ તીરથ સંયમ દાન વિવિધ દીને, હરી દાન વિવિધ દીને
 ગુરૂ વિન જ્ઞાન ન હોવે (૨) કોટી જતન કીને. જયદેવ ગુરૂદેવ
 માયા મોહ નદી જલ જીવ બહેં સારે, પ્રભુ જીવબહેં સારે
 નામ જહાજ બિઠાકર (૨) ગુરૂ પલમેં તારે. જયદેવ ગુરૂદેવ
 કામ ક્રોધ મદ મત્સર ચોર બડે ભારે, પ્રભુ ચોર બડે ભારે
 જ્ઞાન ખડગ દે કરમેં (૨) ગુરૂ સખ સંહારે. જયદેવ ગુરૂદેવ
 નાના પંથ જગતમેં નિજ નિજ ગુણુ ગાવે, પ્રભુ નિજ નિજ ગુણુ ગાવે
 સખકા સાર બતાકર [૨] ગુરૂ મારગ લાવે. જયદેવ ગુરૂદેવ
 ગુરૂ ચરણામૃત નિર્મલ સખ પાતક હારી, પ્રભુ સખ પાતક હારી
 બચત સુતત તમ નાશે [૨] સખ સંશય ટાળી. જયદેવ ગુરૂદેવ
 તન મન ધન સખ અર્પણુ ગુરૂ ચરણુન કીજે, પ્રભુ ગુરૂ ચરણુન કીજે
 બ્રહ્માનંદ પરમ પદ (૨) મોક્ષ ગતિ લીજે. જયદેવ ગુરૂદેવ

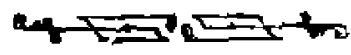
(૫૬) આરતી

જય જાદવરાયા પ્રભુ શ્રી માધવરાયા
 આરતી કરીએ કરુણાનંદન વ્યાપે નહિં માયા જય દેવ જય દેવ
 પ્રથમ મચ્છ તણો અવતાર માર્યો શંખાસુર પાપી
 ચતુરા નંદન દેવ વેદ વિગ્રોને આપી. , , ,
 બીજે સુર ને અસુર સાગર મથવાને કાળે
 વાંસા પર રાખ્યો વિંધાયળ કૃષ્ણ મહારાજે. જયદેવ જયદેવ
 ત્રીજે હિરણ્યક્ષ બળ ભૂપ દમતો પૃથ્વીને પાપી
 દાઢ ગ્રહી લાવ્યા વરાહ સુર અવનિ સ્થિર સ્થાપી. , , ,
 ચોથે નૃસિંહ રૂપ અવતાર ભકત પોતાનો જાણી
 નખે કરી વધેયો નરહરી નરસૈના સ્વામી. , , ,
 પાંચમે અતિ બળીઓ બળદેવ જોથી સુરપતિઓ કાપે
 વામન રૂપ ધર્મ મહારાજે બળીને પાતાળે ચાપે. , , ,
 છઠે પરશુરામ અવતાર ફરસી હાથોમા ઝાલી
 સહસ્રાર્જુન મારી પૃથ્વી નક્ષત્રી કીધી. , , ,
 સાતમે રઘુવંશી અવતાર આનંદ કૌશલ્યા પામી
 પંચવટીમા વસીઆ રાધવ સીતાના સ્વામી. , , ,
 આઠમે કૃષ્ણ તણો અવતાર કૃષ્ણે ગોકુળ ગૌ ચારી
 રાખ્યાં ગોપી ગોવાળ ગોવરધન ધારી. , , ,
 નવમે બુદ્ધ તણો અવતાર ભાર પૃથ્વી પર વાળ્યો
 ધ્યાન ધરી બેઠા ધરણીધર જોગ જુગતે સાધ્યો. , , ,

દશમે કલંકી અવતાર પૃથ્વી નકલંકી કરશે।
 મક્ષેચ્છને મારી રાધવળ સેવક દુઃખ હરશે।   ,,   ,,
 અગીઆરમે મોહન ને મહાદેવ આરતી અંતરમાં ધરશે।
 ભાવ તરી ભુદરને ભજતા ભવસાગર તરશે।   ,,   ,,
 એ આરતીને મોટા મહીમા—સુર નર મુનિ ગાવે
 બધો શિવાનંદ સ્વામી તે નર વૈકુંઠે જાવે.   જયદેવ જયદેવ

ખંડ ૨ નો

“સ્વદેશભક્તિનાં કાવ્યો”

(૧) ખારડોલી

(રા. જ્યારે પડે આફત શીરે)

યજ્ઞ ભૂમિ યાદ કર લે, કોલ^૧ જગકું કયા દિયા.
શાંતિ પઢાનેકા ખીડા તુજ, હાથસેં ઉઠા લીયા.
સારી જહા અખ રાહ તેરી, દેખતી હરદમ ભલા
તેરા બતાદે આતમબલકો, સમરપીત કર દે ગલા^૨
ચૈતન્ય તેરા ખલકમેં, હરદમ રહેગા યજ્ઞસે.
દેદાર જગકું દેખકે, શીર ધૂલી લેગે મમસે.
અગે ખારડોલી અખ ડોલતી, કયા બોલના તો સહેલ હે.
સમશેરકી ધારોપેં ચલના, યહ બડા મુશ્કેલ હે.
જીસના પ્રતાપસેં હી તેરા, નામ જગ મશહુર હે.
યહ સંતકો તુ બૂલ ગયે, તેરે હૃદય નિખુર હે.
દુર્બલ્યકો સમ દૃષ્ટિસે, તેરે શરણમેં રાખ લે.
મત્ર ગુરકો યાદ કર, ગોપાળ તેરા હક હે.

---

(૧) કોલ - વચન (૨) ગલા ગળું, - ગરદન

(૨) ગઝલ

“યતો ધમ સ્તતો જય”

ખરા જે હિંદના સંતાન, લડે જે હિંદને કાળે
લડે જે દેશને માટે, મરે જે હિંદને માટે.

દુભાતો દેશને દેખી, ચઢે વહારે ઉમંગેથી
પ્રભુ કે પાદશાહોથી, જુરે જે દેશને માટે.

ન મોહે માયા મહોજ્જ્વલમાં, ન મોહે માલ દોલતમાં
જીવનજોર પ્રાણ મહુ પલમાં, તજે જે હિંદને માટે.

યતો ધર્મ સ્તતો જય છે, કરો યાહોમ ગો ભય છે
અમર તે થાય નિશ્ચય છે, મરે જે હિંદને માટે.

(વીર કેશરી)

(૩) દેશસેવાનાં ભજનો

દિવ્ય દેશ અમ ઉજવળ કરવા

ક્યારે ઉગશે દિવ્ય પ્રભાત-મધુરં પ્રભાત.

અંધકારના વાદળ ભેદી (૨)

રઘુકુળમણી દિન મણિના સુણુશું ક્યારે નાદ-અંસીનાદ.

દેશ દેશની મધુરી મૈયા દિવ્ય હમારી ભારત ભૂમિ

સુરનાર મુની યુગ યુગ પોષાવા

જેના ચરણ સરોજ ચૂમી.

એવી અમ જનની જગવિખ્યાત-ભારત માત.

“રામંડલીક”

(૪) મહાત્મા ગાંધીજીની જયંતિ વેળા ગવાતું ગીત

રાગ ઉપર પ્રમાણે

“દેશ હિ દને દેખી દુખાતો—ઢાંરે ચઢીઆ મોહનદાસ મોહનદાસ”
કચ્છ પહેરીને દંડજ લીધો, ચક્ર રેંટીઓ લીધો સંગાથ મોહનદાસ.

દેશ દેશના પુજ્ય નેતાઓ, દિવ્ય હમારા ગાંધીજી
મંત્ર અહીઆ જપતા જપો, સાધી અચળ સમાધીજી
એવા મુનિવર છે જગ વિખ્યાત, મોહનદાસ.

દેશ દાસને પંડીતે પણ, પ્રેમે કશની ધારી
મૌલાનાએ મોહ કરીને, યાત્રા જલ સ્વીકારી
કર્યા માતના પુત્રો સાથ. મોહનદાસ.

માતા તારા પુત્રો હેતે ઝઘમે છે દિનરાત
તોડી બેડી પરતંત્રતાની છોડાવશે એ ભારત માત
ઠરશે ઉદય તારો સાક્ષાત. મોહનદાસ

બે કર જોડી પ્રેમે પ્રભુજી, માગે હિંદીઓ શિર નામી
અરિદળ એનું વિભુ વિદારો, અરજી અમ અંતરયામી
કહે બટુક અમર કરનાથ. મોહનદાસ.

(૫) વંદે માતરમ્

સુગ્ગલામ્ સુદ્ગલામ્ મલયજ્ઞ શીતલામ્

શસ્ય શ્યામલામ્ માતરમ્

શુભ્ર જ્યોત્સના પુલકિત યામિનીમ્

ફલ્લ કુસુમિત - ડુમલ શોભિનીમ્

સુહાસિનીમ્ સુમધુર ભાષિણીમ્

સુખદામ્ વરદામ્ માતરમ્

ત્રીશંકાટી કંઠે કલકલ નિનાદ કરાલે

દ્વિત્રીશંકાટી ભુજૈર્ઘૃત ખર કરવાલે, અબલા કેનમા એ તો બન્ને

બહુ બલ ધારિણીમ્ નમામિ તારિણીમ્, રિપુહલ વારિણીમ્ માતરમ્

તુમિ વિદ્યા તુમિ ધર્મ

તુમિ હૃદિ તુમિ મર્મ, ત્વં હિ પ્રાણાઃ શરીરે ।

બાહુને તુમિ મા શક્તિ

હૃદયે તુમિ મા ભક્તિ

તોમારઘ પ્રતિમા ધડી, મન્દિરે મન્દિરે

ત્વં હિ દુર્ગા દશ પ્રહરણુ ધારિણી

કમલા કમલ દલ વિહારિણી

વાણી વિદ્યાદાયિની નમામિ ત્વામ્

નમામિ કમલામ્ અમલામ્ અતુલામ્

સુગ્ગલામ્ સુદ્ગલામ્ માતરમ્ બન્દે માતરમ્

શ્યામલામ્ સગ્ગલામ્ સુસ્મીતા ભૂષિતામ્

ધરણિમ્ બરણીમ્ માતરમ્ વન્દે માતરમ્

બંડીમચન્દ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય

(૬) કર્મ યુગ

આ ગયા છે કર્મ યુગ કુછ કર્મ કરના શીખ લો;
 દેશ પર અરુ જાતિ પર હાંસ હાંસ કે મરના શીખ લો.
 મારતેકા નામ મત લો પહેલે મરના શીખ લો,
 મિસ્લે આયલેન્ડ દબકર ફિર ઉભરના શીખ લો.
 પાર યદિ હોના તુમ્હે પરતંત્રતા દુઃખ સિંધુસે,
 તૈયાર કર તો રક્ત સાગરસે ઉતરના શીખ લો.
 ફિર જલા દોગો સકલ સંસારકો ક્ષણ માત્રમે,
 દેશ દુઃખકી આગમેં પર પહેલે જલના શીખ લો.
 જોલ યાત્રા કે લીએ દીન રાત ઉત્સાહિત રહો,
 કૃષ્ણ જન્મસ્થાનમાં નિર્ભય વિચરના શીખ લો.
 દેખના છે દશ્ય ભારત વર્ષમે યદિ સ્વર્ગકા,
 દેશકા તો પ્રાણપનમેં દુઃખ હરના શીખ લો.

(૭) અયે માતૃભૂમિ તેરે

અય માતૃભૂમિ તેરે, ચરણો મેં શિર નમાઉ
 મેં ભક્તિ ભેટ અપની, તેરી શરણુ મે લાઉ. અય.
 માથે પે તુ હો ચદન, છાતી પે તું હો માલા
 જીજ્ઞા પે ગીત તું હો, મેં તેરા નામ ગાઉ. અય.
 જસમે સુપુત ઉપજે, શ્રીરામ કૃષ્ણ જૈસે
 ઉસ તેરી ધૂલીકો મેં, નીજ શિવ પે ચઢાઉ. અય.
 માની સમૂદ્ર જસકી, ધૂલીકા પાન કરે
 કરતા હૈ માન તેરે, ઉસ પૈરકો મનાઉ. અય.
 વે દેશ માનવાલે, ચડ કર ઉતર ગયે સખ
 ગારે રહે ન કાલે, તુજકો હી એક પાઉ. અય.
 સેવામા તેરી ભેદોકો, સુલ જાઉં
 વહ પુણ્ય નામ તેરા, પ્રતિદિન સુનું સુનાઉ. અય.
 તેરે હી કામ આઉ, તેરા હી મંત્ર ગાઉ
 મન ઓર દેહ તુજ પર, બલિદાન મૈ ચઢાવું. અય.

(૮) સરફરોશીકી તમન્ના

સરફરોશી કી તમન્ના અબ હમારે દિલમેં હય
 દેખના હૈ જોર કીતના ખાળુએ કાતિલમેં હય
 રહરવે રાહે મહોબત રહે ન જાના રાહમેં
 લજજતે સેહરાન - વર્દા દુર યે મંજુલમેં હય
 આજ ફિર મકતલમેં કાતિલ કહ રહા હૈ ખાર ખાર
 કયા તમન્નાએ શહાદત બી કિસ્તકે દીલમેં હય
 અય શહીદે મુલકે મિલ્લત મેં તેરે ઉપર નિસાર
 અબ તેરી હિંમતકી ચર્ચા ગેર કી મહફિલમેં હય
 વક્ત આંતે દે ખતા દેગે તુઝે અય આસમા
 હમ અબીસે કયા ખતાયે કયા હમારે દીલમેં હય
 અબ ન પહેલે વલવલે હૈ ઐર ન અરમાનો કા બીડ
 સિર્ મીટ જાનેકી હસરત યક દીલે ખિસ્મલમેં હય

મિસ્મલ

(૬) રણનો મારગ

રણનો મારગ છે શૂરનો, નહિ કાયરનું કામ જોને
 પરથમ પહેલું મસ્તક મૂકી, રાખે વીરનું નામ જોને.
 સુત વિત દારા શિપ સમર્પે, તે અમૃતરસ પીતા જોને
 જીવન ભોગ ખજે જોદ્ધાઓ, જંગ પડીને જીત્યા જોને.
 મરણ મોખરે થરથર કંપે, દિલની દુગ્ધા વામે જોને
 તીરે ઉભા જીએ તમાસો, તે કાઢી નવ પામે જોને
 દેશ દાઝની જે ઉર જવાલા, તે ભડ કયાથી ભાગે જોને
 રણે ચડ્યા તે મૂક્તિ પામે, દેખનારા દાઝે જોને.
 માથા સાંટે મોઢી વસ્તુ, સાપડવી નહિ સહેલ જોને
 મહાપદ પામ્યા તે મરજીયા, મૂકી મગનો મેલ જોને.
 રણ વાજ વાગેને સાચા, વીર પડે મયદાન જોને
 ખડા મોરચે પડે ન પાછા, ચૂકે નહિ નિશાન જોને.
 એવો મારગ છે શૂરનો, નહિ કાયરનું કામ જોને
 રણવીરનો એ ધર્મ પુરાણો, કાયર જીવ્યું હરામ જોને.

(૧૦) મા ની કું

દુઃખિઆનેા વિસામેા રે માડી તારી કુંપડી-
 રણુવગડાનેા જાયેા રે આધળાઆની લાકડી-
 કુંજ નિકુંજે લચી વલ્લરી, નિર્ઝરીઆ સતાય,
 અમલ કમલ દલ પર પખીડા, બલ્લલીલાને ગાય;
 રઢિઆળાએ વાડીરે સોહવતીજે કુંપડી
 આજે ખાવા ધાતી રે, નિર્જન રણુમા કુંપડી-દુઃખિ
 ધર્મ કર્મ રસ કસ લુટાયા ઘર ઘરવખરી હીર,
 છતી સતતિ સત્ત્વ લુંટાયું ખેંચાયા તુજ ચીર;
 લુંટાતી ઓ માડીરે ખાલી તારી કુંપડી
 ખાલી તોયે મ્હારીરે માડી તારી કુંપડી- દુઃખિ
 ધન સંચી ખેતર સૂકવીઆ, દવ પ્રેયો ચોપાસ,
 રાતિ વિલુની આખડી દેખી, પંખીડા પામે ત્રાસ,
 તેને સોડે સ્હાતીરે માડી તારી કુંપડી
 પોપણીઆં શી પાતીરે આછી જાડી રાગડી- દુઃખિ.
 વન વિંટયા સિંચણે સઘળા, અવશ પડયા તુજ ખાળ,
 ઠામ ઠર્યાને હડધુત કરીને, રણુવગડે દે માર;
 અઠે લેવા ધાતી રે તેને માતા રાંકડી
 શીળા જાયે છાતીરે માડી તારી કુંપડી- દુઃખિ.
 કણુકણુ કાળે વનવન વિંજે, તુજ ખાલુડા પાખ,
 પણુ સુખ દુઃખના લ્હાણા લેવા ઠરતી તુજપર આંખ;
 અંતે તું સંઘરતી રે માતા મારી દુખળા
 પ્રભુનો પથ દાખવતી રે માડી તારી કુંપડી- દુઃખિ

તુંજ જીવન અમ તુંજ સર્વસ્વ તુંજ સુધાનો સાર,
મુર્તિમતી વત્સલતા દેવી તુ સુર લોકનું દ્વાર;
નંદનવનશી બહાલીરે અમને તારી ઝુંપડી
જન્મ ભૂમિવ્રત પાળીરે રાણગારીશું ઝુંપડી- દુઃખિ.

સ્વ. જીવાભાઈ પટેલ.

(૧૧) એ કોણ ?

એ કોણ છે જે જાગ્યો ?

જેણે સહુને જગાડ્યા ?

એ કોણ છે જે છૂટ્યો ?

જેણે સહુને છોડાવ્યા ?

જે તરી શકે તે તારે

જે જીવી શકે તે જીવાડે

એ કોણ છે જે એવો ?

જેણે સહુને જીવાડ્યા ?

જે હસી શકે તે હસાવે

જે નમી શકે તે નમાવે

એ કોણ છે જે એવો ?

જેણે સહુને નમાડ્યાં ?

જે સાધી શકે તે સધાવે

જે જીતી શકે તે જીતાડે

એ કોણ છે જે એવો ?

જેણે સહુને જીતાડ્યા ?

એ કોણ છે જે જાગ્યો ?

જેણે સહુને જગાડ્યાં ?

(૧૨) મહારો રેંટીઓ

ધીરો ધીરો ચાલે રે
મીઠો મીઠો ગાળે રે

રૂડો મહારો રેંટીઓ હોજી.

એ રેંટીઆમાં દેશોદયના નીકળે તાર
એ તારે તારે ભાણું ભારતનો ઉદ્ધાર
ધીરો ધીરો ચાલે રે.

ત્રાક રૂડી પંખા રૂડા ઉજ્જવલ એનો નાદ
ઉજ્જવલ પુણી ઓપતી ઉજ્જવલ મારા હાથ
દેશે મહાત્મા દેશને ઉજ્જવલ ઉજ્જવલ સાથ

દુઃખો સહુ હરતો રે
નિર્ભયપણે કરતો રે
રૂડો મહારો રેંટીઓ હોજી.

દયા ક્ષમા ને દીનતા ત્રણનો કાંત્યો તાર
સુંદર રંગે શોભતો દે સુખ તેહ અપાર
મમ દુઃખીઆનો દિલાસો રે
વિપત્તિનો વિસામો રે
રૂડો મહારો રેંટીઓ હોજી.

આ રેંટીઆથી નિપજે સુંદર ખાદીરાજ
આ રાજે રાજે સ્વરાજ્ય આવે છે ખાસ
ધીરો ધીરો ચાલે રે મીઠો મીઠો ગાળે રે
રૂડો મહારો રેંટીઓ હોજી

મનોહર

(૧૩) ધન્ય ભુમિ

ધન્ય ભુમિ ગુજરાત માત તુજ ભાગ્ય લેખ કાઢ બન્ય દીસે
 સહુ સાધુનો સાચો સાધુ સાખરમતી જલ તીર વસે. ધન્ય
 રસ કસ તહારો ફરી ખતાવા દેવલોક અહી આળ્યો છે
 ધર્મ કર્મને સતેજ કરવા ભારત દેશ જગાળ્યો છે. ધન્ય
 દિવ્ય તેજ એ દિવ્ય ફકીરી દેશ પ્રેમ પ્રગટાવે છે
 પયગમ્બરીએ પ્રભા અનેરી દીલ દીલ જ્યોત જગાવે છે. ધન્ય
 ધન્ય ભાગ્ય એ કુંજ ગુર્જરી ધન્ય ભાગ્ય એ નંદનવન
 ધન્ય ભાગ્ય સૌરાષ્ટ્ર સુજનતા જ્યા પ્રગટે પ્રભૂતાનાં જન. ધન્ય
 મોહન તારું નામ મીઠું રગ રગ ચેતન લાવે છે
 સેવાના હો સત ગાંધીજી દર્શનથી મન ભાવે છે. ધન્ય
 કાશી કે મથુરાથી આજે રાજનગર કંઈ ઓર દીસે
 સાખરમતી જલ લોટી લોટી ગગા જમુના આવી વસે. ધન્ય
 અભિનંદન એ રાજનગરને અભિનંદન એ સરિતા તીર
 પ્રજા વર્ગને છે અભિનંદન જ્યા રમતા પયગમ્બર તીર. ધન્ય

ગોકળદાસ રાચચુરા

(૧૪) ક્યારે

અમૂલા ધર્મ પૂર્વજના, ધરી દેખાડશે ક્યારે ?
 પરાક્રમ વીર તનુજેના, કરી દેખાડશે ક્યારે ?
 હતા પૂર્વે બહુ મોટા, થયા શાથી હવે છોટા ?
 પડ્યા જે વીર્યના તોટા, ભરી દેખાડશે ક્યારે ?
 કહો છો વીર પુત્રો છો, કહો છો સૌ સુપુત્રો છો
 ખતાવી પાત્રતા પહેલી, તરી દેખાડશે ક્યારે ?

વળીએ યસવેદીમાં, ધુનીને ધગધગાવીને
 નગત પાવન કરી દેતા, ફરી દેખાડશે ક્યારે ?
 દના દાનેશ્વરી પુગ, કરજને પાર્થ સમ શૂગ
 અળકતા હિ દના હીરા, ફરી દેખાડશે ક્યારે ?
 હમેશા દેશ હિત ચ્હાતા, હૃદયના નીચા નહાતા
 મહા બળવાન ગુણગ્રાતા, ફરી દેખાડશે ક્યારે ?
 સમગ્રમા કીર્તિ વરનારા, અમર નિજ નામ કરનારા
 અચળ કિસાહ ધરનારા, ફરી દેખાડશે ક્યારે ?
 ધીરજને ધામ ધરનારા, વિજયની માળ વરનારા
 અગ્નિ હીર હરનારા, ફરી દેખાડશે ક્યારે ?
 પ્રતાપી રામ રણુ ધીરા, ભરત જેવા અચળ વીરા
 ભક્ત હનુમંત સમ હીરા, ફરી દેખાડશે ક્યારે ?
 પ્રતાપી પાડવો પ્રેમી, કુશળ શ્રી કૃષ્ણજી સ્વામી
 વિદુર ઉદ્ધવ સમાનેમી, ફરી દેખાડશે ક્યારે ?
 પ્રતાપી પ્રાણુ દેનારા, પ્રજાના કષ્ટ હરનારા
 કસોટી તીવ્ર સહેનારા, ફરી દેખાડશે ક્યારે ?
 કયો જે તેમણે કામો, કિંવાડયા સ્વર્ગના ધામો
 તમે પણ એ સમાનામો, ફરી દેખાડશે ક્યારે ?
 સ્ત્રીકાની શુદ્ધ આ સેવા, પ્રભુ દહ મોક્ષના મેવા
 દિવસ અતિ ઉજળા એવા, હરિ દેખાડશે ક્યારે ?

વસંત

(૧૫) આત્મશ્રદ્ધા

દિવાલો દુર્ગની ફાટે,	તમારા કેદખાનાની.
તૂટે જંજીર લોખંડી,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
તમારા માર્ગમા ઉભા,	પહાડો જે ખસી જશે;
ખીયાલા માર્ગ દધ દેશે,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
ઉતરવા સાત સાગર જો,	તમારા પથરો તરશે,
વિના નાકા સફર થાશે,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
જવું આકાશમા ધારો,	ન વાયુ-યાન પાસે હો;
વિના પાખે ઉડી જશે,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
થશે વિદ્યુત ને વાયુ,	તમારા દાસ અમિ એ.
વરસશે મેઘ માગ્યા જો,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
હજારો રોગના જવાળા,	દવાના બુંદના વિના,
બુઝાશે શાંતિ સિંચાશે,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
દિગંબર સાધુના ચરણે,	સિકંદર શાહ નામે છે.
ગળે સા ગર્વ ભૂપતિના,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
જીગના બાળ હઠથી તો.	વિઠોબા દૂધ પીએ છે;
પ્રગટશે પથરો પ્રભુજી,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
પ્રભુ પ્રલ્હાદને માટે,	વસેલા લોહના થભે;
સદા સાન્નિધ્યમા રહેશે,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
મહોન્મત્ત સિંહ ને બ્યાઘ્રો	ઋષિના ચર્ચુ ચાટે છે.
તજે હિંસારી હિંસાને,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
ઝરંતા ઝેર લુન્ગો,	ફણાને છત્ર શા ધરશે
તજી દે ઝેર કાતીલો,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
હિંમી રહી હાથ બે જોડી	વિજય દેવી વરમાળ,
તમારે કંઠ આરોપે,	તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.

કલ્યાણજી મહેતા

(૧૬) મેરા વતન વોહી હય

વહતી જહાંપે ગંગા, યમુનાઝી સ્વચ્છ ધારા.
 ઋષિયો ને જસકે તટ પર ઇશ્વર કા થા વિચારા.
 પૈદા હુએ જહાં પર, શંકરસે બ્રહ્મચારી;
 વિદ્યા કે બલ કે જસકે, માને હૈ સૃષ્ટિ સારી;
 મેરા વતન વો હી હય, મેરા વતન વો હી હય.
 સિયારામઝી હો ભક્તિ, તુલસી કા હો દૈવી ગાના;
 હુએ મુર ભી અહીં પર, જન કૃષ્ણ યશ બખાના,
 ભારત ઝી ગોદ ખેત્રે, બડે શૂરવીર બાધ;
 રણભૂમિ મેં જન્હો થેં, થી વીરતા દિખાધ;
 મેરા વતન વો હી હય, મેરા વતન વો હી હય.
 હૈ સત્ય ચહ સંદેશા, કુછ દુઃખ નહિ રહેંગે;
 સખ ભારતીય મિલ કર, પ્રસન્ન હો કહેંગે;
 ભારત વતન હમારા, ભારત વતન હમારા;
 મેરા વતન વોહી હય, મેરા વતન વો હી હય.

(૧૬) આરતી

જય જય માતૃભૂમિ,
 ગુણ તારા નિત્ય ગાઘ,
 તુજ કિરીત સ્વરૂપ,
 માલ પ્રદેશે તહારા,
 ક્ષત્રીય વીરનો વાસ,
 સદૈવ તહારે કાજે,
 તુજ કેશાવલિ રૂપ,
 વિધ્વે અતિ વખણાઇ,
 બંગ અને ગુજરાત,
 સાહિત્ય વિજ્ઞાને,
 સિંધ, કચ્છ, સૌરાષ્ટ્ર,
 ઉદ્યોગે, વ્યાપારે,
 મહાગદ્ય, મદ્રાસ,
 મખળ શ્રેષ્ઠ બુદ્ધિ યુત,
 દૈયે હાર સ્વરૂપ,
 કટિ આબુપણ જેવા,
 અમાપ અર્જુન નિર,
 શુભ શિર છત્ર સ્વરૂપે,
 મુજલા મુશ્કલા માત,
 લછ્મણે તું એતી એ,
 ગ્રાહી પ્રતિજ્ઞા આજ,
 સ્વગજ્ય મત્રે ગપથં,

મા જય જય માતૃભૂમિ:
 નમીએ ચરણ ચૂમી. જય જય
 નંદન વન રાજે - મા નંદનં
 શિખ પ્રજ્ઞ છાજે જય જય
 ઉમરે કર ક્ષત્રે - મા ઉમરેં
 પડતા ગ્ણક્ષેત્રે જય જય
 હિમગીરિ શોભે - મા હિમં
 જગના મન લોભે. જય જય
 એલડી બ તપતા - મા એલડીએં
 સહુ પહેલા ધપતા જય જય
 સત્વ રૂપ તહારા - મા સત્વં
 સૌ દ્યો માગ જય જય
 દ્વદ્વ ઉદય ગામી - મા દ્વદ્વં
 સ્થાન જોડ જમી. જય જય
 ગંગા ને યમુના - મા ગંગાં
 આશુ વિધ્ય ભલા. જય જય
 તુજ ચગણો ધોતા - મા તુજં
 ગિરિરાજે સ્હોતા. જય જય
 મુધમની ધાત્રી - મા મુધમં
 છે જગતે ખાત્રી જય જય
 તુજ મુક્તિ માટે - મા તુજં
 સહુ શિરને સાટે જય જય

સિતારામ શર્મા

(૨૮) હિંદુ લવિષ્ય

માજી હવે ઉજળી થાશે ગત, અંધારી આથમી રે લોલ.
 બહાણુલા વાશે થાશે પ્રભાત, દુઃખડા જાશે સમી રે લોલ.
 માજી તારા ધાયલ પુત સપુત. ચુતેલા જાગશે રે લોલ.
 માજી થશે ઝાઝો ઝંઝાપાત, જાત સુખ ત્યાગશે રે લોલ.
 જાગશે દાન દયાના વીર ધીર, વીર જાગશે રે લોલ.
 જાગશે સાવજ ચિત્તા વાઘ, કેસરી ત્રાડશે રે લોલ.
 વરસશે સ્વાતિના વરસાદ, આકાશથી આવશે રે લોલ.
 માજી એ છીપે મોઢે મૂલ. મોતીડા પાકશે રે લોલ.
 જાગશે રામ વિનામા ગમ, ગર્વગજન થશે રે લોલ.
 જાગશે જાગશે જાદવચક્ર, અધમ ઓઢારશે રે લોલ.
 જાગશે કણ્ણુનું તથા એક, ધનુર્વેદ ધારશે રે લોલ.
 જાગશે ભીમ અને ભટ ભીષ્મ, લીધા પણુ પાળશે રે લોલ.
 જાગશે મેવાડી મડવીર, પ્રતાપના પણુ ધણું રે લોલ.
 માજી એને યુગયુગના અપવાસ, કરશે પારણા રે લોલ.
 જાગશે શિવાજીના મેન, ધરતી ધ્રુજવશે રે લોલ.
 જીતશે કૂડ કપટના ખેલ, કૂડ ત્યા ધૂળ થશે રે લોલ.
 માજી તારી કુખના કીર્તિગાન, ગૌરવ ગાજશે રે લોલ.
 માજી તારા દૂધમલ પીશે, દૂધ દીપાવશે રે લોલ.
 મંદ મૃદુ હિમાળાના વાય, વતરના વાયા જશે રે લોલ.
 માજી જશે રોગ દોગ ગોકના થોક, શીતળતા શાન્તિ થશે રે લોલ.
 ઝરશે અમીઝરણા, વરસાદ, ભૂમિ ભિન્નવશે રે લોલ.
 ક્યારડે કદપ તરતો પાક, કણુના કળશી થશે રે લોલ.
 માજી એવા મોં માગ્યા વરસાદ, કુદનના વરસશે રે લોલ.

આવતી સાગરિયાની છોળ, રતન ચોક રેલી જશે રે લોલ.
 માજી તારો ભાગ્ય-મવિતા ભર્ગ, સિયંતો ચડતો જશે રે લોલ.
 પ્રભુના શરદ પુનમના ચંદ્ર સમે, મધ્ય સ્થંભી જશે રે લોલ.
 માજી તારું ભારત બનશે સ્વર્ગ, નંદનવન ઝાખા થશે રે લોલ.
 માજી તારો જય જય જયકાર, જગત તણ ગાજશે રે લોલ.

વિહારી

(૧૯) એક દિન એવો આવશે

જ્યારે અમી ઝરણા ઝરતાં, પૃથ્વીને ય પત્તાળશે;

એક દિન એવો આવશે.

કળીકાળમા પણ વીર એવા, આર્યભૂમિમા પાકશે;
 નિજ વીરથી ભૂમી ભક્તિથી, આ સૃષ્ટિનેય ધ્રુજાવશે. એક
 ગમ અનુન ભીષ્મ જેવા, કર્ણ મંગ પ્રતાપને;
 હમિરાજ યોગીરાજ, ગુર્જરરાયનેય ભૂત્રાવશે. એક
 શિખિરાજ ભગીરથરાજ સમ, પરમાર્થ જીવન ગાળશે;
 મેવાડના ભડ ભિષ્મ ચંદારાજને, વિસગવશે. એક
 પર બ્રહ્મનિષ્ઠ વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર, ઋષિના પાદને;
 પ્રમે નમી નિસ્વાર્થ નેતા, આર્ય દેશ ઉદ્ધારશે. એક
 આત્મબળ પામી અધા આ પુત્ર ભારત વર્ષના;
 નિર્ભય તણી મુર્તિ બની સૌ, સ્વાર્થને તુચ્છકારશે. એક
 આ દેહ કાચો કુંભ આત્મા, નિત્ય દીન્ય પ્રકાશશે;
 દૃઢ સત્ય પર એ શત્રુના, સંઘામમાં સૌ ચાલશે. એક

આ દુઃખ ને ભુખના પડે, પોકાર ચારે દિશથી,
 ત્યાથી ચ મંગળ ગીતના, મદ મધુરા ચાલશે એક
 મર દેશના જેવી કિજડ ભૂમિ, સર્વ ભારત વર્ષની;
 ફળફૂલથી લચી સુંદરી સમ, અંકલી અહીં મહાલશે, એક
 અહીંથી મહાવીર મહારથી, ટંકાર કગ્તા શસ્ત્રના;
 પગદેશમા જઇ રાજ્યના, શુદ્ધ ધર્મને શિખવાડશે. એક
 પૂર્વે થયા ન્હોતા વળી, સ્વપ્ને ન તર્કયા વીર તે
 આ પૃથ્વીને કરી સ્વર્ગ, સર્વ દેવને ચ ઉતારશે;
 એક દિન એવો આવશે

મગનભાઈ પટેલ

(૨૦) કૃષ્ણ ગાંધી સંવાદ (૨૧. ચમ-સાવિત્રી સંવાદનો)

[“ દૃશ્ય ”

મહાત્માજી નિશ્ચિંતપણે ઉભા છે. વિચારમા નિમગ્ન છે.
 પોતાના કાર્યમા આગળની માફક પાછળ પડવાની શીકર થાય
 છે એટલામા એકાએક સ્વસ્થ થઇ પ્રભુને કહે છે કે:]

સાખી

જગમા તુ જ વહેવારીએ, નથી કયોં લાચાર
 ટાંણે થા તૈયાર વિકૃષ્ટા ! ટાંણે થા તયાર.

(નરસિંહ મહેતા)

રે ... ... સામળા, હુ તો હાર્યો હામરે,
 દિગો પ્રાપ્તર આ પ્રશ્નનો .....રે.....સામળા
 એક મને આધાર આપનો (૨) તેનો કરોને વિચાર
 માંડે મનકું બહુ મુંઝાવ રે.....હો.....સામળા

સાખી

જવાબ દેતા જાહવા, ડંધી ગયો ક્યા આજ
ટેક મને એક તાહરે, આવી રાખો લાજ.
રે માડ મનડું બહુ મુઝાયરે.

(આકાશવાણી અને પ્રત્યક્ષ દર્શન)

ફિકર નહિ કર ગાંધી તું, ઘર નિશ દિન મુજ ધ્યાન
આવી મળ્યો છુ હુ તુને, પોતે પુરુષ પુરાણ.

કૃષ્ણ:—

વૃથા શ્રમ શીદ કરે, ગાંધી તું દેશભક્ત સાચો (૨)
વૃથા સમજ તું વળ પાછો.

ગાંધી:—

સાખી

ધૈર્યતાના ક્ષેત્રમા પ્રિતે કીધી પહેલ,
અહિસાત્મક ધર્મને પાળો નાખું ટહેલ.
દુખે દીડી પીડાતી દેવી — મુક્ત કરીશ હુ દુઃખડા મેવી
કૃપાનાથ મમ માતૃપ્રેમનો ટેક મને સાચો —
સત્ય સમજ હકું ન પાછો.

કૃષ્ણ:—

માતૃભક્ત તુ પુત્ર જ ભારી, થયો પ્રસન્ન શીખ દડેં સારી
દેશ હિંદના હિત વિના કાષ્ટ ઇન્ધિત વર યાચો (૨) વૃથા

ગાંધી:—

(વરદાન માગે છે)

મહાગજ ' મારા ધર્મમાર્થી મારી મુદ્ધિ ચલિત ન થાય.

કૃષ્ણ: તથાસ્તુ.

દેહ તણું પણ કાર્ય સુધાર્યું, ભેખ તણું પણ માન વધાર્યું
દેશ હિંદના હિત વિના કાંઈ ઇચ્છત વર યાચો (૨) વૃથા.

ગાંધી:

સાખી

દેશ મમ દિસતો, સદા ચીંથરે હાલ હવાલ;
ઔપધ આપો પ્રેમશુ, થાય દરિદ્રતા કાલ.
દુષ્ટ દારિદ્ર દિન દુભાવે, પારકી આશા સદા સોહાવે
કૃપાનાથ મમ માતૃપ્રેમનો ટેક મને સાચો (૨) સત્ય.

(વરદાન)

મારા દેશમાથી દરિદ્રતાનો નાશ થાય.

કૃષ્ણ: “ તથાસ્તુ ”

ગૌરવ દેશનું આજ વધાર્યું, દીન જનનું દરિદ્ર વિદ્યાર્થી
દેશ હિંદના હિત વિના કાંઈ ઇચ્છત વર યાચો (૨) વૃથા.

ગાંધી:

નટવર નેહ નહિ સંતાપો, કંગાલ કાલના સાધન આપો
જપીશ તારા અજંપા જાપો, બોલ્યુ વેણ નહિ ઉથાપો;
કૃપાનાથ મમ માતૃપ્રેમનો ટેક મને સાચો (૨) સત્ય.

કૃષ્ણ:

સાખી

દુરમન છો વરસાવતા, ખંજર તોપ ને બંખ;
ડરીશ નહિ એ શત્રુથી, આપું અવિચળ સ્તંભ.
ગીતા શસ્ત્ર છે જગમાં ન્યાઈ, રંઠિયો છે સુદર્શન માઈ.
શસ્ત્ર સુદર્શન કરશે તારા અરિદળનો સંહાર (૨)
હે બેટા તુ થા તૈયાર.

“ ભક્ત ! ”

અભય દાન બે લીધાં ભાવે, હરિદર્શન કોઈ વિરલા પાવ
 દાસ બટુક તો રચી પચી તારા ગુણ સદા ગાવે
 ગાધી તારા ગુણ સદા ગાવે
 બોલો સહુ મહાત્માજી કી જય.
 બોલો સહુ હિંદમયા કી જય.
 બોલો સહુ દેવયાલાલ કી જય.

(કૃષ્ણ)

સમાપ્ત

મુદ્રક: સ્વામી આનંદ
નવજીવન મુદ્રણાલય, સારંગપુર—અમદાવાદ.

